

ligendā: dicit tñ hic posse hāc exaltationē hierusalē utroq;
 modo intelligi. qz. s. gloria ⁊ honore exaltabitur. seu magni-
 tudine ⁊ altitudine ex circumstantium montium flexione. nec
 non ⁊ anathema non erit amplius: sed in ea semper israhel
 habitabit. **E**t abesceat caro uniuscuiusq; hoc ē resoluatur:
 ⁊ consumetur in instanti: non autem successiva resolutione.
 In die illa erit tumultus domini magnus in eis: ad scienti-
 am scilicet eorū confundendam: eamq; in amentia conuertē-
 dam. **E**t apprehēdent vir manum proximi sui ad ipsam
 scilicet interficiendū. ⁊ etiam iudas pugnabit aduersus hie-
 rusalem ipso. s. invito. **E**t erit qui non ascenderint de fa-
 milijs: ⁊ reliqua. Non erit super eos himber. **Q**uod si fa-
 milia egipti non ascēderit: nec super eos erit. i. non erit sup-
 eos id quod de prohibitione himbris dictū est: sed hec erit
 ruina eorū qz nilus q ad terrā humectādā ascendere solet
 tunc nō ascēdet. Quamobrē ⁊ ēt ipsi fame peribūt. **E**t cuz
 finis pene vna ⁊ eadē sit: ideo subdit. hoc erit peccatū egipti.
 i. punitiō peccati: ⁊ omnium gentiū que nō ascēderint: ⁊
 reliqua. In die illa erit quod sup frenū eq est: sanctum dño
 ultra. **C**alia bona que ad id ascēdēt: ita q omnia vasa que
 ad seruitia tēpli erūt: argētea ⁊ aurea sūt. **E**t nō erit mer-
 cator ultra in domo dñi: propterea qz mercātio ampli⁹ nō
 indigebūt. **S**ed rabi david dicit hic q in die illa erit: qd
 sup frenū eq est: sanctū dño. intelligit de eqs q post bellū il-
 lud mo: tui remanebunt: aut de eqs ad festū tabernaculoꝝ
 annuatim veniētius q a suis dñis sanctificabunt. **S**up p-
 te vero illa dicēte: **E**t erūt olte in domo dñi quasi fascicu-
 le corā altari dicit: q illud erit ppter multitudinē veniētū
 q animalia plura ad sacrificandū ducent. ⁊ ppter necessita-
 tē ollaꝝ erit oīs olla in hierusalē sancta: ⁊ ad tēpli seruitia.
Cū autē dicit. **E**t nō erit mercator ultra in domo dñi ex-
 etnum in die illo: vult rabi david id esse debere propterea

Rabi david

quā reperientur in templo vasa in tanta multitudine: q̄ nō oportebit vt a mercatorib⁹ ducant. De mēte vero patris refert: q̄ pro mercatoribus giboneos propheta intellexit q̄ in domo dñi ligna secabant: ⁊ aquā auriebāt. hi enim tunc locū non habebunt: eo quia de p̄ncipalioribus gentiū in tēplo sacerdotibus seruiēt. Hec sunt viri iudei que sup̄ bis capitulis ⁊ doctoribus vestris dicunt. in quibus quibus eoz sufficientia ex seipsa manifestet: volo tñ: vt eoz diuersitates ⁊ confusiones vobis clarius pateant: postq̄ aliqua pro maiori veritatis dilucidatione necessaria tetigero: Ad verā p̄phetie expositionē accedere. qua mediante eoz errores facili⁹ decernent. Propterea q̄ in ea ptes necessarie diuino auxilio diffuse euacuabunt. Est itaq̄ admiratione dignū q̄ in vna p̄phetie pte tot diuersis vīs vñ pcedāt. Quā autē de causa id faciant: si recte iudicare velletis: p̄cipere facile esset. Notū est enim apud me q̄ ad aliud nō tendūt: nisi vt misteria in p̄phetia cōtenta cum suis diuersitatibus sepeliant. nam cū legētes circa illas intēdunt a fundamentali cōsideratione necessario diuertunt. Quod quidē dum apud vos eram: priusq̄ lumen gratie mibi concessum fuisset: Et in hac ⁊ alijs p̄phetijs mibiipsi sepe numero contigit. Unde concludere possumus ipsos prauitate potius ⁊ malitia q̄ ignorantia id facere. quia cum aliud non possunt: proprium terminorum significatum destruere querunt. Quod autem testimonium veritatis de eis perhibeam super p̄phetie introitu id ostendere incipiunt. Nam ipsorum aliqui pro futuro exponunt: aliqui vero pro preterito: ⁊ hū q̄ ipm p̄ preterito itelligūt: adhuc inf se si pueniūt: quē admodū p̄ dicta eoz discurrendo patet. Quo etiā lapsu ⁊ hi qui in futurū p̄phetiam intelligunt: labuntur. Et non tantum hic sed in tota p̄phetia ea via procedūt. Attamē dico vobis: q̄ verus p̄phetie sensus: ex eorum dictis:

P̄rabi dāuid

Confutatio in
Deorum.

prout per sequentia deo duce videbitis: manifeste elicitur.
 ad quorum notitiam ego non meo ingenio sed dei gratia
 perueni. Et ut rei veritatem facilius fundamētaliusq; cape
 possitis. priusq; litteralē prophetie expositionem agrediar:
 quid per totum sūū discursam **P**ropheta sibi hic voluerit
 vobis summatim preponere decreui. Nam in primo capitu.
 super hierusalem destructione per romanos facta ut vestro
 rum pleriq; aiunt propheta vaticinatus est. vbi de modo
 quo vsq; ad tempus illud deus iudeos pavit. Et destructi
 onis causa memoriā facit. cū inquit **H**ec dicit dñs **P**ascen
 do pecora occisionis ⁊ reliqua. nec non ⁊ destructioni ter
 minus assignatur: quia scilicet vsq; ad antichristi bellū da
 ratura est. ⁊ hoc per partem illam **E**t dixit dominus ad me
Adhuc sume tibi vas pastoris stulti: ⁊ reliqua. Secūdo ve
 ro capitulo idem antichristi mysterium propheta cōsequē
 ter tangit. vbi de salute vestra atq; reductione que tunc fi
 enda est: modoq; saluationis vobis promissio datur. quia
 gratiam suam in vobis deus infundet: qua mediante pecc
 atum quod contra ipsum commisitistis: cognoscetis. Et pe
 nitentia ducti suum implorabitis auxilium. Capitulo autē
 tertio vestram per aquam baptismatis regenerationem tunc
 fiendam propheta predicat. ⁊ qualiter ab inde in posterum
 in corda hominum idolatria cogitatio nō ascēdet: nec pseu
 do prophete ⁊ immundi spiritus ultra orient. Quo etiam
 capitulo mysteriū quodā propheta tangit: quod suo loco
 deo duce intelligetis. Et demū de numero illorū qui post
 bellum illud purificati remanebant: mentionē facit. Quar
 to quidem ultimoq; capitu. ipsius belli p̄cessus diffuse ex
 plicatur: ibiq; miracula ⁊ prodigia magna a deo tunc fiē
 da recitantur. vbi etiam manifestū facit propheta qualiter
 erit tunc deus vnus omnibus remanētibus ⁊ nomen eius
 vnum. post quod quedā nō seruato ordine a propheta tan

De secūdo messiye aduētū cxxxviii

gunf: que loco suo deo fauente declarata videbitis. **E**nquit itaq; ppheta capi. primo Aperi libane portas tuas: et comedat ignis cedros tuas: Per que verba id quod a doctoribus vris thalmut testificatur: significare voluit. de apertione. s. tēpli portarū ex se ipsis: vt ipsi destructiones ipsemet indicarent. sup qua: reges: pncipes iude et magnates vlulare docet: cū subsequēter ait. Ulula abies q; cecidit cedrus vlulate qrcus basan: q; succisus ē saltus munit. Et cū ppter peccatū qd a vobis cōmittēdū erat: id contingere debebat. ideo illud explicādo subdit ppheta. Hec dicit dñs meus pascēdo pecora occisionis. et reliqua. hoc ē: ego de pascēdo israel q; pecora occisionis vocari possunt: ppterea q; redēptorem suum. s. xpm hiesum occidēt: et nō committent culpā. i. non putabūt se cōmittere culpā prout vri aiunt. **E**t vendens eos dicet: benedictus dñs diues factus sum: cuz venditionis pretio. assumpsi michi duas virgas quibus ipsos gubernavi. q; qdē loco modū loquēdi pphete plicere debemus. q; in occisione vniuersaliter loquit: eo q; vniuersaliter ipsum occidere debebāt. In venditione vero loquitur singulariter: cum et vendens dicat: ppterea q; vendens vnus duntaxat esse debebat. s. iudas. et quia trinitatis mysterium non erat iudeis adhuc manifestum: sed iude sic. **I**ccirco apud occisionem de redemptore particulariter loquit. et apud venditionem vniuersaliter dicit. Et vedēs eos nō. n. ignorabat iudas: q; aliuz q; hominem tradebat. **C**ūq; ad illud auaritia mot⁹ dūtaxat venire debebat: ideo dixit. Et vendens eos dicet: **B**enedict⁹ dñs diues factus sum. **D**ictionē quoq; illam i Rege de mente patris rabi dauid. **P**ascendo in latinum transduxi. ipse. n. quēadmodū vos nō latet: eā in macoz. i. gerundiū habet. **V**ocat aut israel pecora occisionis: ppterea q; destitui et occidi merebāf. postq; possessore suū occidere debebāt. **Q**uare sequitur in mediate. **E**t pascens ea non parcet eis. **Q**uod dicunt

vos que moritur moriatur. ⁊ reliqua. quasi diceret. Post
 q̄ per tot pastores incarnationis mysterium vobis predi-
 xi: ⁊ parum profuit. Ideo dixi. Non pascam vos per pro-
 phetas v. tra. sed que moritur moriatur ⁊ reliqua. Et vt cō-
 tra vos agere: gentibus magis liceret: virgam illaz que mī-
 tis vocabatur: tuli: ⁊ abscidi eam: hoc est: assumpsi ad me
 zerobabelem ⁊ nehemiam: prout rabi assent. Post quorū
 mortem fedus: quod cum omnibus populis: ne vobis no-
 cerent: perculli irritum factum est. Immediatē enim post
 istorum mortē persarū reges: ⁊ alij in circuitu iudeos mo-
 lestare ceperunt. Quare concludit ⁊ dicit. Et irritus dedu-
 ctum est in die illa. Cum autem aliqui boni qui mysterium
 hoc recepturi erant: inter eos esse debebant: cum quibus
 loqui cepit. cum inquit Et paui pecus occisionis propter
 hoc o pauperes gregis. Ideo de bonitate illorum testimo-
 nium perhibendo hic ait. Et cognou- runt vere pauperes
 gregis: qui expectabant me. quia verbum domini est: ac si
 diceret q̄ pauperes gregis. scz humiles cordis ⁊ boni qui
 me incarnaturū expectabant. vere cognouerunt. quia ver-
 bum domini est. illud scz quod caro factum est. Et vt im-
 mensam suam erga vos dilectionem ostenderet deus: qua-
 literq; vt vos saluos faceret: in aliquo non defecerit. quā-
 uis sup̄ dicta verba super vestra derelictione explicauerit
 aliter q̄ eo tempore: quo predictum mysterium consumā-
 dum erat: ⁊ assumpta carne: ipsemet in vobis habitare de-
 bebat: eratis ab ipso: pro pretio: ⁊ remuneratione tanti be-
 neficij: put rabi dauid ait: prop. io ore ad penitentiam vo-
 candi: data tamen vobis liberate eligendi viā quācūq; vo-
 luissetis. Quare inquit. Et dixi ad eos. si bonum est in ocu-
 lis vestris: afferte mercedem meā. ⁊ si non sinite. Ucs autē
 loco p̄niet ⁊ reductōis ad bonū dicit q̄ debebatis in triginta
 argēteos ip̄m venū dare. pro quo. Et appende: ſit mercedē

Secunda pars

meā triginta argēteos. subsequēter ait. Tūc id quod supra de sui venditione dixerat. in facto declarat. Post q̄d asserit propheta in prophetica visione; quēadmodū vestri dicunt; sibi visum fuisse q̄ deus diceret ei; vt pretius illud triginta argenteorum ad figulū proijceret. ipso dicente. Et dixit dominus ad me. Projice illud ad figulum magnū pretiū quo appretiatū sum ab eis. vbi; vt vestri aiunt; ironice loquit; quasi vile pretiū diceret. Ita q̄ retulit p̄pheta fuisse sibi visum se sic fecisse. cum subdit. Et tuli triginta argēteos ⁊ proieci illos in domum dñi ad figulū. Cum autē ⁊ p̄ verba oris sui ipsum cognoscere minime debebatis. Sed potius contra ipsum insurgere. Ideo in penā peccati vestri consequenter ait. Et precidi virgam meā secundā; que demolietur appellatam; vt dissoluerem germanitatē inter iudam ⁊ israhel. Per que verba put rabi abraham ait. destructio domini machabeorum; eorūq̄ sequentium denotat. Per quā sequente postmodum captiuatione germanitatis solutio; inter iudam ⁊ israhel oīno fiebat. eo quia vtroq̄ quasi p̄ perpetue captiuo existente germanitate vti non poterant. Hinc vero captiuationi terminum assignando propheta talia fatur. Et dixit dominus ad me. Adhuc sume tibi vas pastoris stulti. quia ecce ego suscitabo pastorem in terra; q̄ derelicta non curabit. ⁊ reliqua. Intelligendo per hūc pastore gog. s. antichristum quem pro instrumento saluatiōis reliquiarum vestrarum deus reseruauit. Appellat autē ipsum stultum quoniā sequentes se non curabit. Quare dixit Qui derelicta non visitabit. ⁊ reliqua. Et ultra hoc sua insania tanta erit; q̄ quemadmodum rabi abraham aben esdra ait; se de um dicit; qui cum non sit. Ideo propheta idolum ipsum appellat; dicens. Ne pastor idolum derelinq̄ns gregē. scilicet. n. dictōz illā elil hebraice; idolū latie signi ficare

De secūdo messye aduentu cxi

Quāobré vestri qui ipsā stultū exposuerunt: mali interpretati sūt. Sed cum hui⁹ pastoris finis vastitas eē debebat: id circo sermonē de eo astringēs propheta inqt. Gladius sup brachiū eius: et sup oculū dextrum eius. et reliqua. Et scōz capitulū agrediēs: inquit. Onus verbī dñi sup israhel dicit dñs: extēdēs celū. Ecce ego ponā hierusalē vas amaritudinis omnib⁹ populis. et reliqua. Ubi d̄ vestra reductōe: mō q̄ saluationis vestre a propheta noticia dat. Dicit itaqz q̄ eo tempore ponet deus hierusalē vas amaritudinis omnibus populis cōtra ipsas. s. cum antichristo venientib⁹. eo qz res illa in fine eis amara erit. Et cū iudei debeāt: et ipsi antichristum sequi: putantes ipsum eorum messiam eē. iō subdit. Sed et iuda erit in obsidione super hierusalem. Volēs autem deus sui misericordia et gratia vos saluos facere: cōsequenter ait. Et erit in die illa ponam hierusalem lapidem oneris cunctis populis: ita q̄ in bello illo ipsi cum suis equis et bonis contriti et lacerati erunt. Super domum iude vero oculos suos aperire velle dicit. q̄uis enim in bello illo etiam ipsi reperiantur. non tamen sicut cum alijs gētib⁹: cum eis fiet. Et hoc quidem demonstratiuum signū salutis dācibus iude: inter gentes illas existentibus erit: ita q̄ veritatem cognoscere incipient. Et in corde suo tunc dicent. Confortentur mihi habitatores hierusalem in domino exercituum deo eorum. fatebantur enim tunc christiānos vere deum cognoscere: cum in domino exercituum deo eorum dicent. Et vos quidem in prophetia ezechielis iam habuistis quomodo de necessitate eo tempore in hierusalem christiani: quos nomine israhel appellat: habitare debeant. Aliter enim scripture inter se non conuenirent. Quare sequitur q̄ dictam illud videlicet. confortentur mihi habitatores hierusalem de christiānis ibi tunc habitantibus omnino intelligatur. Et quamuis d̄ domo dauid

Secunda pars

iudei ⁊ de alijs etiam in hierusalem tunc reperiant: deo sic
 disponente vt scripture verificentur: qui quidem anticristus
 sicut alij in messiam non habebunt, qui etiam videns
 e: s miracula que in gentes illas contra hierusalem venien
 tes deus faciet, cognoscent quoniam veritas cum christia
 nis existit. Atamen verba illa, s. In domino exercituum deo
 eorum iudei extra civitatem existentes super eis dicere mi
 nime poterant. Certum est, n. q. ipsi qui miraculis propin
 quiores erunt: super quos etiam deus vt ip'os a ruina illa
 saluos faciat oculos suos aperiet: Prinsq. illi de civitate
 deum ⁊ veritatem cognoscent, quemadmodus p. subsequē
 tia verba propheta ipse aperto sermone predicat, cū ait Et
 saluabit dominus tabernacula iude in primo vt nō magni
 fice gloriatur domus david: ⁊ gloria habitantium hierusa
 lem super iuda Quod quidem dicitur aliter intelligi non po
 test: nisi q. quis illi de civitate cum gog non concurrerint
 ne super alios qui ipsam secuti sunt: gloriari possint: dicen
 do q. eorum causa saluari fuerunt, eo quia in gog sp. m. nō
 habuerūt. Idcirco illos primo, i. prinsq. eos de civitate: p.
 ut rabi dauid ait: deus saluabit, ⁊ faciet q. in gētes illas po
 testatem sic habebunt: vt ultra alia flagella quibus lacera
 buntur: ab eis etiam multi interficiantur, propheta dicente
 In die illa ponas duces iude sicut fornaces ignis in lignis
 ⁊ deuorabunt ad dextram ⁊ ad sinistram omnes populos
 in circuitu, Et hec quidem faciet deus vt a vob. s. melius
 cognoscat, omnemq. passionem ⁊ peccandi viam a vo
 bis remoueat. Quare sequitur In die illa proteget domi
 nus habitatores hierusalē ⁊ erit qui offenderit ex eis qua
 si david: ⁊ reliqua. Vt autem aperte ostenderet propheta
 saluationem vestram esse per christum fiendam qualiterq. a
 vobis tunc cognoscetur ipsum fuisse quē p. o. salute vestra
 humanitate assumpta in vobis amulando cruci cōfixus:

consequenter ait. Et erit in die illa querā contere omnes gentes que uenerunt contra hierusalem; Et effundam super domum dauid et super habitatozem hierusalem spiritus gratie et precum; et aspicient ad me quem confixerunt; et plangent super eum et reliqua. Certum est enim; ut alias dictū est; quod nisi deus per gratiam uobis preueniret. salui nunquā effecti essetis; cum uos peccasse non cognoscatis. et hoc ex modo loquendi sui propheta ostendit; cum spiritum gratie et precum dicat; hoc est; Effundam spiritum gratie per quem se recognoscent; Et deinde precum quia; ut eis parcā; me deprecabuntur. Quamobrē planctu grandi familie et familie seorsum plangent. Hoc autem erit facta in gentibus condemnandis punitione et residuis uelitis omnibus in hierusalem rductis. quod ex clausula illa dicente; Queraz contere colligit; que quemadmodū rabi dauid ait intelligenda est. uidelicet. Queram contere et conteraz; quasi diceret; illis contritis Effundam super domum dauid spiritum gratie et reliqua. Et ex hoc doctorum uestrorū falsitas apparet quod non dubitatur; quod pro morte unius qui tūc interficeret; non operteret tantus gemitus fieri; precipue cum; ut scripture testatur et ipsi rabi fatentur; in bello illo uestrum multum morituri sint. Et cum de omnibus generibus mortis ad cōfixionem proprie propheta descenderit. Qui quidem pro maiorū intentus huius declaratione uerba tertij capituli protulit dicendo in die illa erit fons patens domui dauid et habitantibus hierusalem; propter peccatus et propter menstruatam; per que habita notitia de spiritu gratie que in uos infundēdus erat regenerationē uestrā per aquā baptismatis propheta consequenter describit. prophetādo qualiter pro maiorū ueritatis euidētia deus fontem illum in hierusalem creabit; cum quo a peccato uestro contra deum commissum mundabimini mediāte quo peccato quasi mēstrua

Tertij capituli
expositio.

et a deo separati facti estis. iuxta ezechielis caput. xxvi.
 sententiam dicentis Juxta immunditie menstruatē facta ē
 via eorum coram me. cum enim vxor menstruata per leges
 antiquam a viro separata esset: ideo hanc similitudinē scrip-
 tura accepit. Et deinde aliqua que eo tempore per deum
 fienda erant: propheta enarrando de ablatione. s. idolorum
 nominum memorieque pseudo prophetarum et immundorum
 spirituum que omnia per antichristi mortē qui idolorum et pen-
 do propheta dici poterit: penitus tunc auferent. more pro-
 phetico intermediat ipsa verbis sequentibus quibus super-
 riora verba sequantur: que hec sunt. videlicet Et dicitur et;
Quid sūt plage iste in medio manuum tuarum. volens per ip-
 sa innuere quod aliqui vidētes tunc predictam gratiam a deo
 vobis concessam invidia moti cum christo loquendo dicēt.
Quid sunt plage iste in medio manuum tuarum: quasi dicant
 iudeis qui tanta mala tibi fecerunt: hec cōcedis. At ille re-
 spondebit: his plagatus sum in domo amicorum meorum
 eo scilicet tempore quo dei patris dictum verificandum su-
 per me erat. Quod quidem dictum hoc fuit videlicet Fra-
 mea suscitare super pastorem meum et super virum coherētem
 mihi: Percute pastorem et dispergentur oves: quasi innu-
 ens ex hijs quod licet peccatum de se in remissibile esset: Atta-
 men propter antiquos patres qui amici sui fuerunt et quia
 illud etiā: ut scripture verificaretur: fiendus necessario erat
 iō cum residuis illis id faciet: pro quo Et conuertam manū
 meam ad paruos dixit. Vos autē si vanas expositiones
 doctorum vestrorum huic expositioni: omnibus bene con-
 sideratis: comparabitis: credo quod vsque ad prophetie consu-
 mationem in qua nisi tertia hominum pars purificata rema-
 nebit: non expectabitis. propheta dicente Et erit in vniuer-
 sa terra dicit dominus: Partes due in ea concidentur: et

De secūdo messye aduentu cxxii

deficient; et tertia pars reliquetur in ea. et ducam tertiā partem in ignem; et reliqua que a doctoribus vestris precipue rabi ionata pro vniuerso orbe prout sonant; interpretantur. A quibus expeditus propheta vltimum inuadit capitulum in quo predictum mysterium gog diffusius enarrat cum inquit. Ecce dies veniet dñs et diuident spolia tua in medio tui; et reliqua. Narrās qualiter ea die qua prefata mysteria deus verificare voluerit; spolia hierusalem in medio suis; a gentibus contra ipsam venientibus; diuidentur. Permittet enim deus tunc propter christianorum peccata vt id facere possint capiantes civitatem; et mulieres violēt; nec nō et omnia alia a propheta hic enarrata. Attamē media pars populi a ciuitate non auferetur. Post autem hec dicit propheta q̄ egredietur de⁹; et contra gentes illas preliabitur; sicut preliat⁹ est in die prelij scilicet saragonis in exitu israel de egipto; prout vestri aiunt. Et deinde asserit q̄ pedes ei⁹ videlicet dei stabunt in die illa super montem oliuarum; vbi scilicet steterunt quādo pro mundi saluatione hierosolimā glorificari venit. qui quidem mons ex parte sui; sicut propheta refert; scindetur; vt gentes illas deuoret; quēadmodum per alias prophetias habet quo facto; sicut rabi ionatan ait; immediate claudetur. Eam autem diem qua hec cōsumanda erunt; propheta describendo inquit; q̄ nō erit dies nebulosa et compacta; sed erit dies nota domino non dies neq; nox. nam; quemadmodum rabi dauid ait; non in tuto neq; in totali angustia ea die iusti erūt. Erit tamē in tempore vesperi lux; propterea quia eo tempore quo signa et prodigia in vltimo magnitudinis erūt; electis ipsis lux erit. Tunc. n. in dño saluabunt. Unde pro vře salutis instrumēto egressum aquarū viuarū v̄ hierusalē ppheta itez assignat cū gbus baptizabimini et sub v̄o pastore hiesu x̄po cū cristi

Quarti capituli expositio.

anis vniemini. Pro quo propheta cōsequenter ait. Et erit
 dñs rex super omnem terraz in die illa erit dominus vnus
 ⁊ nomen eius vnum. Et deinde cum alijs prophetis se cō
 cordando propheta super hñs que de eleuatione hierusa
 lem tunc miraculose fient: inqt. Circundabit vniversa terra
 sicut planities ⁊ reliqua. que a doctoribus vestris etiā ma
 terialiter sicut sonāt interpretātur. Post que verba reuer
 tit propheta vt narret quandam aliam plagā qua gentes
 illas cum gog venientes vltra alias deus percutiet. Et est
 plaga que tabes appellatur. erit autem tabefactō ⁊ resolu
 tio subita: prout vñ aiunt: ita q̄ iplis existentibus super pe
 dibus suis cadent. Et cuz hoc erit tumultus dñi magnus
 in eis tali modo q̄ sicut rabi salomō ait inter se interficient̄
 quibus etiaz plagis innuit ppheta q̄ lacetabitur iudas illi
 scilicet qui cum gentibus illis contra hierusalem venient.
 ipso dicēte Et ēt iudas pugnabit aduersus hierusalē. quasi
 diceret. Et etiam iudas qui aduersus hierusulez pugnabit
 plagis his percussus erit. Et confirmatur hec ratio ex eo
 quia de ipsius iude contra hierusalem aduentu: propheta
 notitiam iam dederat: cuz supra dixerat. Sed ⁊ iuda erit in
 obsidione super hierusalem. Quamobrem id hic itez p̄ eo
 dem pposito replicare non oportebat. Nec etiam rabi da
 uid expositio sup loco isto quicq̄ valet. Nam vt bene intu
 eti patet cū verbis pphetie cōsentanea non est. Cū aut cō
 sequēter ait ppheta. Et omnes qui reliqui fuerunt de vni
 versis gentibus que venerunt. contra hierusalem ascendent̄
 ab anno in annum vt adorent regem dñm exercituū ⁊ cele
 bret̄ festiuitatem tabernaculoz. Innuere vult q̄ saluatio
 remanētis de mēse septēbris erit. quo. s. tabernaculoz festū
 in antiqua lege celebrabat̄. hñ. n. miracula que cū eis de
 tunc faciet videntes. hanc deuotionem accipiet: ⁊ singulis
 annis eodem tempore deuz adorare venient. quēadmodū

De secundo messye aduētū cxiij

Rabi dauid ait. Debetis tamē animaduertere q̄ cum tabernaculoꝝ celebratio cerimonialis esset a tempore publicationis euangelij cessauit. ita q̄ de eadē celebratiōe ex eadem causa: qua antiquitus celebrabatur. propheta nō loquitur. Sed de illius diei celebratiōe: quē in memoriā tantorū miraculoꝝ ⁊ bonoꝝ eis cōcessioꝝ annuati: tūc remanentes obseruabūt. immo ad id sic obligabunt: q̄ si quis nō uenerit: penam luct. propheta dicēte. Et erit qui non ascenderit de familijs terre ad hierusalē ut adorēt dñm regē exercituum: nō erit sup̄ eos ymber. Et deinde asserit propheta q̄ argentum ⁊ aurum: ⁊ omnia alia bona ab illis gentib⁹ i hierusalem remanentia: ad diuinum cultum offerentur. ip̄o dicente. In die illa erit quod super frenum equi ē. sanctū domino: ⁊ reliqua. ubi per ollas quas ibi nominat: calices ⁊ alia uasa ad uini potulum apta intelligit. ⁊ per immolantes intelligit agnum dei. sc̄. christi corpus p̄ eucharistiā sacrificantes. Dixit autē. Et coquent in eis: ad denotandū charitatis ardoꝝ: quo ab omnibus tunc sacrificium hoc celebrabitur. Qua de causa hoc dicto p̄pheta prophetiā astringit: uidelicet. Et nō erit mercator ultra in domo dñi exercituum in die illo. ut innueret q̄ de diuino cultu industria tunc nō fiet: missas sc̄ ⁊ alia ecclesiastica: quē admodū vsq; tūc fiet: pro pretio dando. Et hoc quidem erit ex charitatis religionis ardoꝝ: qui in omnib⁹ eo tpe uigebit: quo mediāte oīa hec sola deuotione fient. ac etiam ex argenti ⁊ auri copia: que in ecclesijs reperietur: ⁊ sic dictionem illam chenagani bebraice bene exponunt vestri. illi scilicet qui pro mercatore ipsam accipiunt. nec non ⁊ illi qui illam diuidendo. dicunt q̄ idem significat quod en can gani: hoc est non ē hic egenus. Iste enim due expositiones propheties sui cōsonie sunt. secus autem est de alioꝝ expositionibus cum in illis nihil ueritatis inueniatur. Vos itaq; pro an. maruꝝ ve

Prologus tertie partis

strarum salute varietates et confusiones eorum hic et in omnibus alijs prophetijs attingere omni studio conamini. Ego enim ad id patentem ianuam vobis aperui per quam si intraveritis, non dubito quin ad salutis portum: per eam dei auxilio ducamini.

Explicit secunda pars.

Incipit tertia pars

Prologus tertie partis.

Non iam dixeram in hac parte; de his que christi mysterium aliquo modo in figura tangunt velle vobis notiam tradere. postquam enim aliarum prophetiarum que litterali sensu id demonstrant; sufficientem doctrinam vobis dederim me speculationem hanc licite utique agredi posse arbitror. Idcirco dico quod nulli sane mentis ambiguum esse debet, quin antiqua lex nove legis christi figura sit. Aliter enim concedere cogermur quod miseria in ipsa eterna fabulas potius quam religionem parturirent, necnon quod plura frustra et absque certo fine a deo operata fuissent, quod quidem dicere nefas est. Assignetis obsecro causam: et amen dicam. Quare in semen abrahe, plusquam in omnes alios populos deus elegerit: cum inter ceteros debilius atque minimus esset, moyses deuteronomij, vij. dicente, Non quia cunctas gentes numero vincetis, vobis iunctus est dominus et elegit vos cum omnibus sitis populis pauciores nisi et dicamus quia totius mundi salus christus iesus in iudea nascendus erat. Pari quoque modo et miracula per ipsum deum vobiscum facta. Ad quid dicite: nisi ut ad miraculum maxime incarnationis sue: per quod salvandi eratis vos disponeret. Numquid non fatuum dicere putatis quod tot et tanta mysteria deus in mundo operatus esset: solummodo ut temporibus bonis vos abundare faceret, absit ab eo. Immo et vestri rabi propter

rea dicunt q̄ omnia quecunq; in sacra scriptura continent̄
ad messiam referuntur. Verumtamen ne peccatū quod cō
tra eandem messiam cōmittere debebatis: ad perpetuā dā
nationē vos penitus obligaret, placuit diuine maiestati: nō
omnia que ad mysteriū illud pertinebant; aperto sermone
explicare, sed q̄ plurima eorum in figuris presignare, q̄ si
quis intantū in earū speculatione diligenter vacaret, dum
mō luminis veritatis gratie particeps effect⁹ eēt indubita
te intelligeret quālibet sacre scripture dictionē aliqd huius
modi sacri mysterij in se quodāmodo continere. Ego autē
cum ad tanti debiti solutionē pluribus de causis me impo
tētē iudicē: tale onus sup humeris meis capere recusauī. Sz
ex hīs dumtaxat que absq; nimia speculatione: id parturi
re videntur: vobis noticiam tradere decreuī, eas quoq; ra
tionibus approbare nō conabor: cū gratia ⁊ fide: magis q̄
speculatione: ipsarum noticia consequatur, ⁊ si ab aliquib⁹
apparentibus rationibus vacue aliquē non transibunt.

Ad hoc de causis vos a receptione baptismi detinētib⁹ cum
suis remedijs sermo moraliter fiet: quibus presens pars ⁊
totius compendij materia finem habebit.

¶ Verlando itaq; circa figurarum propositū. Dicite q̄
so quid sibi voluit scriptura: cum sui principio inquit. Be
rescit barae iohim. Latine. In principio creauit deus, vbi
hoc nomine elobim quod pluralitatem significat vsa est.

Et paulo post cum dixit. Faciamus hominē ad imaginem
⁊ similitudinē nr̄am, nisi pluralitatē personarū in diuinis no
bis intinmare voluerit. Qd si cū aliquibus docto:ib⁹ vris di
cetis deū hoc mō loquēdi vsū eē, p̄pterea qz celestē famili
am consuluit, dictum vestrum nullum est, cum omnia cele
stia deo seruiant, ⁊ eorū consilio ip̄e nō indigeat. Necnō ⁊
id qd a modernis, puta rabi dauid ⁊ rabi moyse gerunēs:
sup loco isto dicitur. Vanum est, quia volunt deum tunc

Figura p̄ma.

Scda figura.

Rabi dauid
Rabi moyses

Pars tertia

cum terra locutum esse eo quia et de diuino et terreno homo compositus sit. fatuitas. n. dicere est; quod pro hominis creatione deus terram sibi coadiutricem associaret. Ex eo preterea quod ad imaginem et similitudinem nostram dixit. ubi hebraica habet Bezal meu chidmutenn. aliud significare non intendit. nisi christi crucifixi imaginem et similitudinem que ab initio tante secula in diuina mente fuit. Non enim ignoratis dictionem illam Bezal meu idem quod in cruce nostras in latino significare. ex qua christi figuratur passio. cuius necessitatem ut infra capitulo. iij. habetur primi parentes dei mandatum non obseruantes causauerunt. Quas quoque quare capitulo. iij. ad munera abel que de primogenitis gregis fuerunt. et non ad munera caim eius fratris; deus respexit. a doctoribus vestris audire cuperem. cum nulli alia esse poruerit. nisi ut dilectionem suam erga mundum figuraret. quia filium suum primogenitum christum scilicet hiesum pro mundi redemptione oblationem dare debebat

Tertia figura. Cumque ad habzabam. xiiij. loquitur dicens Faciam seminem tuum sicut puluerem terre: si quis. n. hominum potest puluerem terre enumerare: seminem quoque tuum numerari poterit. De quo semine nisi de eo quod per christi fides ad ipsum venturum erat: loqui potest. Certus est enim quod semen abzabe secundum carnem licet magnum fuerit. nunquam ad tantas peruenit multitudines ut sermo hic super eo verificari potuisset. Quod autem de eodem semine christi deus intelligeret. per sacramenti altaris mysterium quod infra capitulo. xiiij. figurauit: certificamus. ubi ait Et vero melchisedech rex salem proferens panem et vinum: erat. n. sacerdos dei altissimi. Assignet preterea vestri si possunt rationem propter quid subsequenti capitulo volens deus de premissis signum abrahe dare: dixit ei ut sumeret sibi vaccam triennem et capram et artem. annoque etiam triu nisi trinitatis mysterium per id figurare voluisset. **Quarta figura.**

Quinta figura.

De confutatione iudeorum cxlv

tant insuper mysteriū temptationis abrahe qđ capitū. xxiij. continetur quid importare velit. ignorabat ne forte ipsius voluntatem deus: Propter quod ipsum probare oportebat Quidne sibi voluit deus cum in terram mozie illuz misit: quia tertia die plusqđ alia illi locum ostendit: Cumqđ isaac de imolando agno vbi esset patrem interrogavit: quid sibi voluit abraham quando respondit. Deus videbit sibi agnum pro holocausto nisi xp̄i agni mysteriū figurare: erat enim isaac patri abrahe vnigenitus et christus biesus deo patri similiter vnigenitus fuit. Isaac de precepto dei in montem hierusalem vt imolaretur ductus fuit. Et christus biesus in monte hierusalem immolatus est. Isaac de immolando agno patre interroganti: responsum fuit. Deus videbit sibi agnum pro holocausto. propterea quia filius suum biesum qui agnus ad tolenda peccata mundi immolāndus erat in mente sua videbat. Die quoqđ tertio vidit abrahā locus procul eo quia agnus dei biesus tertia die a mortuis resurgens: videndus erat. Et hūc quidem agnum Nonne exodi. xii. per agnum pascale figuratū habemus: filius israel in primum preceptum datus vt in nocte ab egyptiaca seruitute liberationis eius conditionibus ibidem assignatis ipsuz comederent. Ad denotandum qđ fuit ea nocte pro corporali liberatione tale mysterium constitutum in figuram et signum agni dei mysterij qui pro spiritali liberatione similē tēpe immolandus erat: et vt hoc clarius ostenderet. nosqđ super eo magis attentos redderet. eas cōditiones quas videmus in dicti agni commestione assignavit. Et deinde moysen innuere videmus debere sacrificium agni pascalis vsqđ solummodo messie aduentuz a iudeis celebrari. et hoc per verba illa dicentia Et custodietis verbum istud in preceptum tibi et filijs tuis vsqđ in seculum. **U**bi rabi moyses gerunnensis ait qđ per verbum istud agni pascale

Sexta figura.

Septia figura.

Rabi moyses
gerundensis.

immolationes moyses intellexit. Vosq; non ignoratis intentionem doctorum vestrorum esse quod usque ad messie aduentum seculum unum vocetur: ita quod cum usque in seculum moyses dicit de seculo quod messie aduentu finire debet: intellexit. Nunquid non etiam et vos dicitis messiam pascali tempore venturum esse: post cuius aduentum dicitis non esse ultra egypti mysteria memoranda: et hoc ex sacre scripture auctoritate affirmatis dicentes quod propter messie mysteria id erit: necnon et propter nouam legem eius quam exodi. xxxii per fractionem primarum tabularum et secundatione ipsarum a moyse figuratas habemus. Non enim licebat moysi tabulas frangere: cum opera manus dei essent. Scriptura paulo ante dicit Et factus opere domini scriptura quoque dei erat sculpta in tabulis. **¶** Ubi rabi moyses gerundendis dicit fuisse illud ibi recitatum ut earum excellentia ostenderetur de qua moyses a furore uinctus vituli causa nihil curauit. Quis dicit hoc pro tanto mysterio parum valeat nam ex excellentie tabularum rememoratione non earum fractio a moyse sequi debebat. Sed potius earum aliquo sacro loco conseruatio quousque dei ira placata fuisset. Quapropter concludere debemus per primas tabulas a moyse fractas fuisse veterem legem figuratam. que quousque diuinum esset opus: debebat tamen post ipsam noua lex dari quam secunde tabule que stabilitate et permanentia habuerunt: figurarunt. **¶** Continetur autem in secundis tabulis id idem quod in primis ut prefiguraretur quod in secunda lege mandata illa decem mutanda non erant. **¶** Voluite deinde oculos obsecro ad numeri sextum: et considerate quid sibi voluit moyses instruens aron et filios eius ex dei mandato super modo benedicens populum israel: cum inquit. Benedicat tibi dominus et custodiat te. Ostendat dominus faciem suam tibi et misereatur tui. **¶** Conuertat dominus vultum suum ad te: et det

Octava figura

Rabi moyses

Nona figura

De confutatione iudeorum cxlvi

tibi pacem. Nonne sufficiebat ei dei nominis semel memo-
riam facere & cum eo omnes has benedictiones associare;
nisi per trinam dei nominis commemorationem trinitatem
personarum in diuinis figurare voluisset: Sed cum trinitas
hec cum unitate essentie esset; ad id denotandum concludit
Et dicit. Inuocabuntque nomen meum super filios israel; & ego
benedicam eis. ubi nomen meum singulari numero profert
Post autem hoc capitulum. xviii. agredimini ubi de vacce
ruffe mysterio & aque aspersionis mentio fit. **¶** Quo qui
dem loco doctores vni pplexi sic sunt. qd rabi moyses geru-
nensis se excusans post multa verba talia fatur. Illos autem
propter peccata nostra polluti in captiuitate sumus; ita qd
sanctitatis munditiam ignoramus quousque super nos spiri-
tus ex alto excitet; effundatque dominus super nos aquam mun-
dam; & mundemur. Nos autem doctoris huius verba pde-
rare debetis. & cum xpiana veritate hic dicere qd per vac-
cam rubeam integram nullam in se maculam habentem que in
remissionem peccatorum vniuersi populi immolari publice
debebat. xps iesus qui rubens & asq; macula in remissio-
nem peccatorum mundi publice immolandus erat; figuratus
fuit. Et per aquam aspersionis fuit aqua baptismatis figu-
rata cum qua venialia peccata de quibus mentio hic expref-
se fit; formaliter delentur. Cumque etiam meditando consi-
derabitis serpentis mysterium quoniam moyses capit. xxi. ex dei
mandato in perticam positus est; ut si quis a serpente mor-
sus esset ignito; aspiceret illud & viueret. Quid super eo di-
cere potestis. nisi qd xpi iesu in cruce pendentis; per cuius
intuitum eius fideles a moribus temptationis satane sa-
nantur; figura fuerit: Nunquid non cum alio nature minus
repugnante poterat deus ab ignitis serpentibus percussos
sanare; utique poterat. Sed quemadmodum rabi moyses geru-
nensis ait; miraculi excellentiam patefacere voluit; eos. s. ptra

*Decia figura
Rabi Moyses
gerundensis.*

xi. figura.

*Rabi moyses
gerundensis*

nature cursu sanando. certum est enim sicut per medicā habetur scientiam q̄ morsus a serpente per serpentis intuitu ledi ⁊ nō iuari debet; ea de causa qua morsus a cane rabido per canis intuitum leditur. cuius ratio ē. quia omne simile mouetur per sui similis intuitum. mouetur enī sāguis per intuitum rubei obiecti; et melancolia per intuitum obiecti nigri; ⁊ sic de singulis. Cum hoc quoq̄ adest imaginatio que casum facit. Nam qui ab aliquo venenoso animali mordetur; in aspiciendo illud. immo in re memorando commouetur. et infra se conturbatur. Erat insuper serpens ille; animalis venenosi similitudinem habens. quibus veneno careret ut si iuraret christum ihesum qui quibus assumpta carne peccator esse videretur; non erat in eo iniquitas aliqua reperienda. Cum ergo figurato: figura correspondere debeat. ideo placuit diuine maiestati; ut quemadmodum figuratum debebat esse omni nature repugnans. sic ⁊ figura nature repugnaret.

14. figura.

Judei

Parabolam rursus balaham contemplate queso: cuius in capitulo. xliii. inquit. Videbo ipsum sed nō modo intuebor illum; sed non prope; orietur stella ex iacob; ⁊ consurget virga de israhel; quam messie per vos expectati doctores vestri attribuunt. ⁊ si in christo ihesu nazareno euacua sit. certum ē enim q̄ balaham cuius magus ē; ⁊ illud q̄ predicabat; esset in longum tempus verificandum. hoc modo loquendi vsus est. quasi diceret. Videbo eum. sed nō nunc sed ego ipse. non enim prope est mysterium; ut possim illud ipse videre. videbūt tñ illud pesteri mei qui a me descēdēt magi; quia eo tēpore quo virga hec de israhel cōsurget. stella in celo oriet; que illis manifestabit; per quā eum; qui hic per virgam figuratur; videre ⁊ adorare ibunt. Illi enī vn̄uersus mundus subiciet; et hoc innuere voluit balahā. cū ait. Et vastabit oēs filios seth a quo sc̄z oēs ortū habuerūt

De confutatione iudeorum cXLV ii

Quod autem hec omnia in xpo verificata fuerint: euange-
lia nobis indubitatum perhibent testimoniū, nec obstat qz
hodierno die xpiane fidei: vniversus orbis nō subiacet, fuit
enim id apostolorum tempore verificatū: et vltra illud post
anticristi bellum verificabitur: ita qz testante scriptura: in
eternum stabit. Vos autem modum loquēdi parabole hic
considerate, quoniā non nomine israhel seu iacob vos ap-
pellat. Sed nomineheber cū vastabitqz hebreos inqt, vt
denotet qz tempore illo quo parabola verificanda erat: de-
beatis nomen israhel z iacob amittere, propterea quia a
via domini recessuri eratis: quod quidem post christi aduē-
tum verificatū videtis, fuerunt enim nomina hec a vobis i
christi fideles translata: sicut hodie comprobatur. **¶** Ve-
nite adhuc obsecro: z diuina misteria mecum considerate
que tot z talia sunt, vt vsqz ad particularia que per christi
ecclesiam constituenda erant: se dearticularet, precipit enīz
moysi, xxxiij. capitu, vt de mansionibus filiorū israhel in de-
serto factis perpetuam memoriam in libro faceret. **¶** Sup-
qua materia doctores vestri multa vana dicunt. Nam rabi
Solomon auctoritate rabi moysi badarsan dicit id factū
fuisse: vt dilectio dei erga iudeos ostenderetur, quia quam-
uis quadraginta annis: eos per desertum duxerit, ne tamē
illos superflue fatigaret, noluit eos: nisi his quadragita mā-
sionibus ventilare. Hoc autē dictum nullum ē cum dei di-
lectio z misericordia cum eis ex multis alijs q̄ mansionib⁹
his visa sint. Rabi moysi cordubensis quoqz opinio vana ē
cū dicat id factum fuisse: vt eo mediante miraculoꝝ dei in
deserto factorum: in perpetuū memoria haberēt, quasi o-
pera dei: z sui miracula hac friuola testificatione indigerēt.
¶ Unde rabi moyses gerunensis videns non posse hic ra-
tiones aliquas: saltē apparentes pro suo proposito assigna-
re: dicit qz ex aliqua secreta causa nobis ignota barū man-

xij. figura.

Judel
Rabi salomon.

Rabi moyses
cordubensis

Rabi moyses
gerundensis.

De confutatione iudeorum cxlviij

res ad fidem excitaret: tantam attentionem predicare non non oportebat.

Venite post hec: et videte: considera teq; quid sibi voluit moyses nono & decimo capitulo cū recitat: ipsum ter in monte stetit. & singula vice quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunasse. Et nos in libro erodi non reperimus id nisi bis fuisse. Unde dico credendum ac verisimile esse qd hoc fecerit moyses: ut hodiernum ieiunium quod ad instar primorum per ipsum moysen: & per christum factorum; per christianos celebrat. figuraret. Quēadmodū enī de hoc tertio hic recitato asserit qd ex se & nō per directū a deo fuit. ipso dicēte. Ego autē steti in monte & reliqua. sic & hoc hodiernū ieiunium quod tertium ē: nō debebat per directū a deo; s; ab hoīe. s. a pontifice cōstitui.

xi. figura.

Veniōq; in pentateuco verba moyſi deuteronomij xxxij. Attendite cum in benedicendo populū talia fatur. Dominus de sinai venit: & de seir ortus ē eis. apparuit de monte pharan: & cum eo sanctorum milia. ex dextera eius ignea lex eis. etiam diligit populos: omnes sancti eius in manu tua. ipsi autē percussi erunt tui causa: patientur propter te. legem precepit nobis moyses hereditatē cōgregatiōis iacob. Et fuit in iesurum rex cōgregatiōis pncipib; populi simul cū tribubus israhel. Que verba & si a doctoribus vestris positivē exponant; dicentibus qd deus voluit esau qui erat in seir: & ismael qui erat in pharan. primo legem dare. quam cum recipere nolissent. recessit ab eis: & ad israhel qui recepit eam venit. & sic de alijs fabulis ab illis hic recitatis. Attamen dico vobis qd magna mysteria in se continent. diuidit enim sermo totus in partes principales duas. nam in prima quedam epilogantur mysteria: que vsq; tunc in lege figurata erant. In secunda vero cuz inquit. Etiam diligit populos quedam predicuntur: que futurorum mysteriorum nondum figuratorum figura sunt.

xvi. figura.

Parte tertia

Dicit itaq; in prima parte q; deus; vt cum filijs israhel loqueretur; primo de sinai venit; vbi in ignis forma apparēs illis legem dedit. pro quo dixit. *Ex dextera eius ignea lex eis.* Et deinde in monte seir apparuit eis ea figura qua i secundo aduentu glo:ificaturus erat. scz in cruce pendens ⁊ hoc cum serpente; quem in deserto moyses ex dei mandato exaltauit. quod quidem fuit; circuendo israhel montem seir vt numeri habetur. *xx.* pro quo dixit. *Et de seir ortus ē eis* Et cum subsequenter ait. Apparuit de monte pbaran. expōmit moyses aliud mysterium; quod in solitudine pbaran figuratum fuit. de emissionē. s. spiritu sancti xp̄i in discipulos suos; ⁊ hoc per spiritus sancti in septuaginta senes effusionem; prout numero habetur. *xi.* In secunda autem parte gentium ad christi fidem vocatio a moyse figuratur; cuz inquit. *Etiam diligit populos; quasi diceret. Non putes qd solum te deus diligat; ita vt velit suorum beneficiorum te tantum participem esse. Sed etiam populos diligit. facietq; suis bonis eos frui.* Cuius rei modum assignando subdit. *Omnes sancti eius in manu tua ⁊ reliqua.* eo enim tēpore quo misterium hoc consumandum erit. omnes sancti eius erunt in manu tua. eo quia ex te exhibunt. hi autem sancti; eorum sanctitatem te ignorante; tui causa percussi erūt necnon ⁊ ipsemet christus propter te; ⁊ tuam iniquitatem patietur. Ex quo ea lex que filijs israhel tantummodo data erat; debebat etiam congregationi iacob in hereditatem impartiri. ⁊ hoc est quod subsequenter ait. *legem precepit nobis moyses hereditatem congregationis iacob.* quasi diceret q; gratia illa que tantum nobis. scz filijs israhel de quibus ipse moyses erat. data fuit. efficietur tūc hereditas cōgregationi iacob hoc est; congregationi ex omnibus christi fidelibus simul cum bonis iudeis facte; que congregatio iacob vocari debebat. *Quem quidem loquendi mo*

De confutatione iudeorum cxlix

dum doctores vestri thalmut: quemadmodum rabi moyses gerunnensis hic testatur: bene animaduertunt, dicentes quod non dixit domus iacob seu seminis iacob. Sed congregationis iacob ut populorum congregationem cum israhel in ea lege figuraret, quorum collectio congregatio iacob vocabitur. Quamobrem concludendo ait, Et fuit in iesurun rex congregatis principibus populi simul cum tribubus israhel ut innueret quod facta ista congregatione populorum simul cum israhel: erit deus in iesurun rex, nam: quemadmodum rabi gerunnensis ait: dictio illa rex ad deum refertur: qui rectissimorum rex est, dictio enim illa iesurun idem quod recti seu rectissimi latine significat. Appellat itaque omnem congregationem christi fidelium rectissimos, quibus diuersarum nationum sit.

¶ Procedite deinde ulterius et considerate quid sibi voluit samuel regum primo capitulo, viij, cum super petitione regis sibi a populo facta: deum orauit nec non et responsum quod a deo habuit dicente Audi vocem populi in omnibus que loquetur tibi, non enim te abiecerunt Sed me ne regnem super eos. Nunquid non de sua natione regem querere illis licebat. Ad moysen deuteronomij, xvij dicente cum ingressus fueris terram quam deus tuus dabit tibi: et dixeris, Constituam super me reges sicut habent omnes per circuitum nationes cum constitues quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum nisi quod voluit hic vestram christi regni electionem figurare, que in patribus vestris verificata fuit, cum pilato dixerunt, Non habemus regem nisi cesarem et hoc per particulam illam dicentem, Non enim te abiecerunt, Sed me ne regnem super eos. Et ultra hoc figurauit liberum arbitrium quod super id vobis concedebatur, et hoc cum dixit, Audi voces populi in omnibus que loquetur tibi. Et postquam eligendi facultas vobis data erat: et debebatis cesarem eligere, Idcirco ea que sub regno illo passuri era

xvij. figura

tis: etiam vobis figuravit. Cum paulo post inquit. Tertius
 tamen cōtestare eos et predic eis ius regis qui regnaturus
 est super eos. Quod quidem ius parum infra quum verba
 domini ad populum samuel retulit: bene explicatum est. di
 cit enim. Hec erit ius regis qui imperaturus est vobis: fili
 os vestros tollet: et ponet in curribus suis. facietq; sibi equi
 tes et precursores quadrigarum suarum; et cōstituet sibi tri
 bunos et centuriones et aratores agrorum suorum et messo
 res segetum. et fabros armorum; et currum suorum. filias
 quoq; vestras faciet sibi vnguentarias et focarias et panifi
 cas. agros quoq; vestros et vineas et oliueta optima tollet
 et dabit servis suis. Sed et segetes vestras et vinearum redi
 t^o addecimabit ut det eunuchis et famulis suis. Servos eti
 am vestros et acillas et iuvenes optimos; et asinos auferet
 et ponet in opere suo. Greges quoq; vestros addecimabit: et
 vos eritis ei serui. Cū itaq; predicte angarie sub rege sau
 lo quem tunc habuerunt: vise non fuerint. Sequitur q; de
 bis que sub cesareo regno passuri eratis: omnino loquat.
 precipue cum subsequēter dicat scriptura. Et clamabitis in
 die illa a facie regis vestri que elegistis vobis: et nō exaudi
 et vos dñs in die illa. eo quia petistis vobis reges. Quod
 quidem dictum significatiuum est propositi vobis predicti
 quia. s. postq; deum recusastis in regem vestrum: et cesares
 elegistis. quādo a facie regis a vobis electi clamabitis: de
 us vos non audiet. Sicut hodie comprobaf. **¶** Quidue
 indicare voluit esayas sui libri p̄icipio cū celis et terra cōuo
 catis inquit. Cognouit bos possessore suum. et asinus prese
 pe dñi sui: israel autē non cognouit. et populus meus nō in
 tellerit. Non. n. dubitatur q; locus natiuitatis dñi nri biesu
 christi figurare voluit: q; a. s. apud presepe esse debebat: vbi
 et bos et asinus insimul comedentes starent. Qui quis be
 stie essent; debebāt quasi rationales ipsum cognoscere: et il

xvii. figura.

De confutatione iudeorum d

ius perfectionem contēplari. Sed israhel q non obstante q
rationalis esset, fuisse tanq̄ popul⁹ a deo electus de ta
li mysterio pluries infructus ipsū nō cognouit. Quod autē
ppbete intētio hec fuerit, ex modo loq̄ndi sui manifeste col
ligit. Nō. n. dixit: Cognouit bos possessorē suū: ⁊ asin⁹ p̄se
pe dñi sui: isrl' autē me si cognouit: s; dixit, isrl' si cognouit: po
pul⁹ me⁹ si intellexit. **¶** Verba q̄ sua meditando legite, cū
capi. xxxiij. inqt. Audite qui lōge estis que feceris: ⁊ cogno
scite vicini fortitudinē meā: ⁊ reliqua. ubi ait. Quis habita
bit ex nobis cū igne deuorante: Quis habitabit ex nobis
cū ardorib⁹ sempiternis. Per que diuinitatē que in terra
carne assumpta nobiscū habitare debebat: figurare voluit
Nūquid nō moysi memores estis qui ignē deuorātes deū
appellat. Et cū diuinitas hec humanitati cōiungi deberet
ideo paulopost esayas ait. Regem in decore suo videbunt
oculi tui hoc est videbunt regem tuum qui homo apparēs
diuinitate decoratus erit. Hoc autē mysterium cum tantum
iustis ⁊ perfectis cognitum esse deberet, iccirco dixit. Qui
ambulat in iustitijs: ⁊ loquitur veritatē ⁊ reliqua. isti enim
qui cum igne illo deuorāte christo. hiesu habitare poterūt.
¶ Ad insuper idem ab ezechiele primo habemus: dum suā
recitando visionem asserit deus in forma ⁊ similitudine ho
minis igne circundanti se vidisse. Certus est enim q̄ ea for
ma qua in monte sinai apparuit: ⁊ qua iterum appariturus
erat: ab eo visus fuit. Nam cum prima dedit legem: igne ⁊
fulguribus venit. cū vero dedit secundā in hominis forma
visus est. **¶** Et cum in hac secunda apparitione a
iudeis pro maiori parte recipiendus non esset. ideo post vi
sionem inmediate capitulo. ij. inquit. Fili hominis mitto
ego te ad filios israhel ad gentes apostatrices que mihi re
belles fuerunt. ipsi ⁊ patres eorum ⁊ filij dura facie ⁊ indo
mabili corde sunt: ⁊ reliqua. Per que duritiem cordis vñ

rix. figura.

xx. figura.

xxij. figura

ad veritatem cognoscendam ostendit, quod quidem etiam
 et subsequenti capitulo facit, dicens domus aſit iſrahel no-
 lunt audire te: quia nolunt audire me: omnis quippe domus
 iſrahel attrita fronte eſt: et duro corde. Qua dicitur adhuc
 permanetis nolentes ſcripturam nec litterali ſenſu nec in fi-
 gura ſuo proprio intellectu intelligere. ¶ Nunquid non xpi
 myſterium figuravit hic propheta cum capi. xvij. ait, Hæc di-
 cit dñs deus. Et ſumam ego de medulla cedri ſublimis: et
 ponam de vertice ramorum eius tenerum: diſpergas et plā-
 tabo ſuper montem excelſum et eminentem: in monte ſubli-
 mi iſrahel plantabo illud, et erumpet in germen: et faciet fru-
 ctum: et erit in cedrum magnā, et habitabunt ſub ea omnes
 volucres: et uniuerſum volatile ſub umbra frondium eius
 nidificabit, et ſcient omnia ligna regionis: quia ego dominus
 humiliavi lignum ſublime: et exaltaui lignum humile: et ſic-
 caui lignū viride et frondere feci lignum aridum, ego domi-
 nus locutus ſum et feci. Inuenietis forte in his verbis ali-
 quid quod xpo hieſu non attribuat: niſi more veſtro illud
 pervertere velitis: Ex eo, n. quod de medulla cedri dixit, xps
 qui de ſtirpe et ſanguine dauid ſecundum carnem fuit: figu-
 ravit. Per id aſit quod dixit, Et ponam de vertice ramorum
 eius tenerum, xpi figuravit regnum quod in principio ſui te-
 nerum et debile eſſe debebat. Cum vero ait, Et plantabo
 ſuper montē excelſum et eminentem, huiusmodi rami plā-
 tationis locum figuravit, quem ipſemet declarando ſubdit
 In monte ſublimi iſrahel plantabo illud. Subſequenterque
 eius excellentiā et magnitudinem figurando ait, Et erumpet
 in germen et faciet fructū: et erit in cedrum magnam, ita quod
 multitudinem regum et gentium que eius dominio ſubici
 debebāt: figurando ſubdit, Et habitabit ſub ea omnes vo-
 lucres et uniuerſum volatile ſub umbra frondium eius ni-
 dificabit. Demum cum myſterium hoc mirabile valde ſit:

De confutatione iudeorum di

et difficile auditu quod a principio adeo debili quo verbis in
carnatum fuit, quia scilicet a maria desponsata ioseph, qui
pauper erat, quibus de domo dauid esset; sequi deberet do-
minum celi et terre, ideo concludens propheta ait, *Et sciēt*
omnia ligna regionis, quia ego dominus humiliāni lignūz
sublime, et exaltāni lignum humile, et reliqua. Pro quo vo-
lo intelligatis quod ipsa virgo beata in sua laude quam luce p-
mo fecit, inquit, *Deposuit potentes de sede et exaltauit hu-*
miles. Quidue sibi voluit micheas cum capitulo, xi, inquit,
Venite et reuertamur ad dominum, quia ipse deuorauit et
sanabit nos; percussit et curabit nos, viuificabit nos post di-
es duos; et in die tertia suscitabit nos, nisi saluatoris nostri
ihesu christi resurrectionem que tertia die eē debebat figu-
rare. Verba enim hec antiquorum patrum in lyro existen-
tium sūt, quod illis duobus diebus inter medijs liberandi erāt; et ter-
tia die que dies resurrectionis eius erat, debebant tanquā
suscitati in conspectu eius in eternum viuere. Adysteriuz
quoque iōne pro eodem proposito considerate qui in ventre
ceti tribus diebus permansit, et tertia die ipsum expuit, quod
quidem aliud significare non potest, nisi christum ihesum
mansurum in ventre terre tribus diebus; et tertia die resur-
rerurum, quemadmodum ipse ore suo sancto *Mathei, xij,*
de seipso testimonium perhibet, immo si bene considerabi-
tis librum iōne totum christi mysterium figurare inuenietis
Cunqz oseeas capitulo, xi, inquit, Ex egipto vocaui filium
meum, Quid significare voluit, dicite, nisi christuz post ei⁹
natiuitatem in egipto permansurum vsqz ad tempus; quo
ea pro quibus in terram descendit; consumanda erant, et ex
inde tunc vocari debere. Ad odum preterea malachie
loquendi animaduertite; cum capitulo primo ait, *Si pater*
ego sum vbi est honor meus et si dominus ego sum, vbi est ti-
mor meus ait dominus exercituum; qui per clausulam illā

xxij. figura

xxij. figura

xxv. figura.

xxvi. figura.

xxvij. figura

dicentem. Si domini sum ego. aliud significare non intendit quod pluralitatem personarum in diuinis quam tota sacra scriptura nobis ubique predicat. aliter enim. Si dominus sum ego dixisset. **C**umque paulo post ait. Non est mihi voluntas in vobis dicit dominus exercituum; et munus non suscipiam de manu vestra. ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus; et in omni loco sacrificatur: et offertur nomini meo: et oblatio munda. quia magnum est nomen meum in gentibus: et dicit dominus exercituum. Ad quid potest dictum illud applicari dicite: nisi ad novum sacrificium christi: quod gentes recepture erant et cui vetus sacrificium cedere debebatur. certum est enim quod pro eo tempore loqui propheta non poterat. eo quia dictum suum verum non fuisset. cum hierosolima tantum tempore illo deo sacrificabatur. Post autem christi aduentum omni loco illi sacrificatum est. et adhuc: ut scripture testantur: post antichristi bellum sacrificabitur. **C**um propterea capitulo. iij. inquit. Ecce ego mittam angelum meum: et preparabit viam ante faciem meam et statim veniet ad templum suum dominator: quem vos queritis. et angelus testamenti quem vos cupitis: ecce venit dicit dominus exercituum: et quis poterit cogitare diem aduentus eius: et quis stabit cum apparuerit. ipse enim quasi ignis purificans: et quasi herba fullonum. Nunquid non ex primis verbis dicentibus. Ecce ego mittam angelum meum: et preparabit viam ante faciem meam. Johannem baptistam figuravit. qui ante christi aduentum missus est: ad viam preparandum et vos ad penitentiam: et regni dei receptionem disponendum. Hic equidem iohannes baptista ex sue vite perfectione magis angelus quam homo vocari potuit: intantum quod redemptor noster ihesus christus de eo mathei. xi. loquendo ad turbas iudeorum inquit. Sed quid existis videre prophetam. etis

xx. iij. figura

De confutatione iudeorum clii

am dico vobis ⁊ plus q̄ prophetam. hic est. n. d e quoseri
ptum est. Ecce ego mitto angelum meum. ⁊ reliqua. Cun
q̄ dicit. Et preparabit viam ante faciez meam. Nunqd de
alio q̄ de christo ihesu qui deus fuit. loqui p̄t. deus. n. est
qui loquitur hic: ⁊ dicit. Preparabit viam ante faciem me
am. Per id autē quod dixit. Et statim veniet ad templum
suum dñator: quez vos queritis. innuere voluit p̄pheta q̄
facta annuntiatione angeli de b̄mōi aduentu. illico domi
nator dominus ihesus apparere debebat quemadmodum
euangelia cuncta super veritate hac testimonium perhibēt
Et vt de errore vestro in expectando ipsuz adhuc vos de
duceret. subsequenter ait. Et angelus testamenti quez vos
vultis. ecce venit: dicit dñs exercituz. quasi diceret. quem
vos expectatis venit iam: ⁊ vos eum nō recepistis. Et tan
dem vt ostenderet: quia de christo loquebatur concludit:
⁊ dicit. Quis poterit cogitare diem aduentus ei⁹. ipse enīz
quasi ignis purificans ⁊ reliqua. Cūq̄ insuper parum
infra ait propheta. Si configet homo deum. quia vos con
figitis me. quid significare vult. nisi christi crucifixionem:
a vobis fiendam. scitis enim dictionem illam haigbag he
braice. Si configet. latine significare. Deniq̄ sciēs ma
lachias vos pro maior parte christi euangelium receptu
ros non esse. ideo suum concludens sermonem: de eodem
iobannis baptiste aduentu iterum mentionem facit. vt vos
magis attentos redderet. dicitq̄. Ecce ego mittam vobis
eliam prophetam antequā veniat dies domini magnus et
horribilis. q̄ qdē loco declarat eundē iohānē baptistā esse
eliā: de quo p̄phetanī p̄phete. qz xp̄i aduentū euāgelizare
debebat: ⁊ viam ante eum parare. Et nos porro Athet
vndecimo ex hoc de ore christi certificamur. quia ait. Ip
se est Elias qui venturus est. **E** his v̄sis ad canti
corum librum pergite obsecro. quez si recte considerabitis

xxix. figura

xxx. figura.

xxxi. figura.

cognoscetis quod figura est coniunctionis diuinitatis cum humanitate virgine beata mediante ad quam vniversus liber dirigitur. quasi deus pater charitatis ardore pro ea ipsum dicaret. Unde per aliquas eius particulas discurrendo dicite queso quid sibi voluit: cum ei dixit. Introduxit me rex in cellarum sua. nisi elevationem raptionemque beate virginis: per spiritus sancti effusionem: ad diuina mysteria contemplanda figurare. **C**umque ibidem dicit. Nigra sum sed formosa filie hierusalem: quid significare voluit. nisi ipsam beatam post sui filii passionem nigris indutam: sub qua nigredine pulchritudinem et formositatem beatitudinis habere debebat. **R**ursum quando parum infra ait. Indica mihi quem diligit anima mea ubi pascas ubi cubes in meridie. Ipsa beata figuravit querentem pro sui in hoc mundo consolatione post filii passionem sue habitationis locum. et hoc secum manere desiderans. **C**uius petitionis responsio est. Si ignoras te o pulcherrima inter mulieres: egredere et abi poteris vestigia gregum pastorum: et pascas oves tuas iuxta tabernaculum pastorum. Per que verba ad apostolos remittit: qui christi gregis pastores sunt. **N**unquid forsitan in gremio matris christum contemplantur. cum eodem capi. legimus fasciculus mirre dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur. **C**uius amore ipse beata inebriata subsequenti capi. inquit Sufficite me floribus: stipate me malis quam amore languedo. **N**onne et ipsam in celo assumptam nobis verba illa ostendunt capi. iij. dicentia que est ista que ascendit a deserto sicut virgula fumi aromatizata mirra et thure: et vniversis pulveribus pigmetarum. **V**oluite deinde cor vestrum: ad cor. iij. et domus dauid fortitudinem. sub cuius imperio omnia regna mundi subijciuntur: videbitis. quam ab ipsa beata virgine dependet. Inquit. n. sicut turris dauid collum tuum edificatum cum propugnaculis mille clypei pendet ex eo omnis ar

xxxij. figura.

xxxij. figura.

xxxij. figura

xxxv. figura

xxxvi. figura.

xxxvij. figura.

xxxvij. figura.

De confutatione iudeorum cluii

matura fortis. **¶** Manquid nō etiā mecum intelligitis. deū paulo post declarantem virginem ipsam inuolatā post partum pmanentē cum ait. *Tota pulchra es amica mea et macula non est in te.* **¶** Aut ipsam matrē gratie angelo annūtiānti respondentem nō intelligitis. *Ecce ancilla dñi fiat mihi secundum verbum suū: cū capi. v. inquit. Veniat dilectus meus in hortum suū: et comedat fructum pomorum suorum.*
¶ Et cum p spiritū sancti emissionē: immediate post cōcipe deberet. **¶** Accirco subsequenter ait. *Veni in hortum meū soror mea sponsa. quasi diceret. q̄ tua habita responsione spiritus sancti supueniet in te. ex quo sola in mūdo beata facta es. ipso dicente. Una est colūba mea pfecta mea vna est matri sue. hoc est diuinitati que in se accubabit.* **¶** Que q̄dem gloriosissima mater cū magis a gentilibus q̄ a iudeis colenda esset. ideo capi. vii. id figurādo inquit. *Veni dilecte mi egrediamur in agrum: commoremur in villis mane surgamus ad vineas: videamus si floruit vitis si flores fructus parturiunt: si floruerunt mala granata: ibi dabo vbera mea tibi. quasi dicat. Postq̄ nostri nos non cognoscunt. eamus in agrum. i. ad alienas gētes: et videamus an ipsas dispositas inueniemus vt in eas fructum producamus. et si erit ibi dabo vbera mea tibi: vt ecclesia tua apud eas nutriatur.* Et cum talis dispositio in alijs gentibus reperienda esset. accirco illico talia fatur. **¶** Ad dragore dederūt odorem: et in portis nostris omnia poma noua etiam vetera dilecte mi seruaui tibi. vbi notanter dixit etiam vetera. primo propter iudeos qui in eius aduentu ipsum recepturi erant. mox pro residuis post antichristi bellum seruandis.
¶ Demum si militantem ecclesiam figuratas inspicere vultis. matris dei verba capitu. viii. meditādo legite: cum ait. *Soror est nobis parua et vbera non habet: quid faciemus sorori nostre in die quando ad loquenda est.* Certum est

xxxix. figura

xl. figura.

xli. figura

xlii. figura

xliii. figura.

¶ Pars tertia

enim quod per sororem parvam vbera non habentem ecclesiam militantem sui principio intellexit quando scilicet nondum ampliata erat. De qua quasi ipsa mater beata deum patrem allocuta esset: interrogatiue inquit. Quid faciemus sorori nostre in die quando alloquenda est: hoc est: quando incipienda ordinandaque erit. Cui respondens pater omnipotens ait. Si murus est: edificemus super eum propugnaculum argenteum: et si hostium est compigemus illud tabulis cedrinis. ac si diceret. Si ecclesia ista firma et ut murus fortis erit et nos ipsam fortificabimus: pulchramque faciemus. edificando super eam propugnacula argentea videlicet oracula ad diuinum cultum dicata. Si vero hostium est scilicet non firma neque stabilis sicut hostium. et nos compigemus eam tabulis cedrinis ad ipsam bene confirmando. ¶ Ipsa autem gloriosa mater ad hec respondens ait. Ego murus et vbera mea sicut turres. volens ex his significare ipsam esse debere murum illum super quo militans ecclesia edificanda erat. nec non et vbera sua turres fortes cuilibet hosti et pugnatori fortes resistentes. Ex qua responsione asserit ipsa virgo se factam esse coram deo quasi pacem et quietem reperientem. ¶ Que omnia adimpleta esse oculi vestri vident: et si oculis intellectus videre nolitis. peccatum enim vestra: ut propheta ait: inter vos et deum sic diuiserunt: ut ea que pro salute vestra sunt: capere non possitis.

¶ Nonne inter alia ruth morabitur mysterium animadvertere deberetis: ubi tot misteria permixta fuerunt. propterea quia a suis descenditibus erat dauid oriturus a cuius radice christus iesus secundum carnem oriturus erat.

Quidque sibi voluit iob nisi incarnationis mysterium et christi resurrectionem figurare. cuius decimo nono capitulo inquit Scio enim quod redemptor meus viuit: et in nouissimo super terra surrecturus est. Et rursus circumdabor pelle mea: et

xliij. figura.

xlv. figura

de carne mea videbo deum. quippe dico vobis quod nisi corda vestra obturata essent, verba hec ad veritatem perscrutandam omnino vos obligare deberent. videmus enim deum in ultimo ad eliphaz themanitem loquentem dicere. Iratus est furor meus in te: et in duos amicos tuos: quoniam non estis locuti coram me rectum: sicut servus meus iob, ubi si de prefigurato mysterio non intellexisset: non videremus dictum hoc posse super aliqua veritate fundari. Nam quemadmodum de se manifestum est: in toto residuo libri sui iob pessime se gessit: infinita vana de deo loquendo. Et quamvis hec talia mysteria et eis similia: vestri cordis duritie considerata: vobis parum prodesse videantur, attamen ab eorum recitatione non desistas, ut si non cum vno cum alio ad veritatem contemplandam escitemini.

Nam nemo sane mentis nisi a perfidia impeditus: posset visionibus danielis de christi regni non acquiescere. scimus enim per primam capitulum, contentam tale mysterium ad plenum demonstrari, nam de precedentibus quattuor mundi regnis notitia perfecta assignata, quintum aggrediens ait. In diebus autem regnorum illorum suscitabit deus celi regnum quod in eternum non dissipabitur: et regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem et consumet omnia regna hec et ipsum stabit in eternum. **S**tulti et tardi corde ad intelligendum ea que a prophetis predicantur. Nonne auditis danielē dicentem debere deum in diebus romani regni quod quarto loco figurabatur celi regnum suscitare: aut non eodem tpe: ut historie testantur: christi regnum suscitatum est. Et deinde quemadmodum ipse daniel asserit: non videmus regnum hoc perpetuari: et omnia alia regna mundi comminuisse: Non obstante quod post antichristi bellum hec abundantius observantur. Tunc, n. uniuersus mundus testatibus prophetis christi regno subicietur. Pro quo ipse saluator noster mathei ultimo

xvi. figura

dixit. Data est mihi omnis potestas in celo et in terra.

Cumque sequitur daniel dicere. Secundum quod vidisti quod de monte abscisus est lapis sine manibus; et comminuit testam et ferum; et es; et argentum; et aurum. ex hoc dicto modus nascendi christi figuratur. lapis enim hic christus ihesus est qui per alios prophetas in lapidem figuratus reperitur. Esaias. xviiiij dicente. Ecce ego fundabo in syon lapidem et reliqua. Per montem vero virgo figuratur beata: a qua lapis hic iesus sine humano opere. sed spiritu sancti virtute egressus est. videbatur enim de monte sine manibus lapis abscindi.

Prava iudeorum doctrina

Ut autem fatuitatem vestram in sequendo parvam vestrorum doctrinam facilius cognoscatis. volo hic de quodam falsissimo supposito: per eos facto in quo error vester circa omne messie mysterium: per maxime fundatur. vobis noticiam tradere. et ipsius falsitatis demonstratiuis rationibus; vos dei auxilio certificare. Dicunt enim romanorum regnum a danielle hic in quartum figuratum: et christi regnum unum et idem esse. nec non et romanum regnum esse in duo regna diuisum. quia scilicet in christianum regnum et machometbanum. Ex quo affirmare volunt quintum regnum messie hic figuratum nondum suscitatum. sed adhuc suscitandum esse

Confutatio illorum

Cuius suppositi falsitas ex multis manifestatur. Nam christi regnum cum romano impossibile est esse unum. Regnum. n. christi secundum carnem a iudeis ortus habuit. quia a bethleem galilee. et non a romanis. et ultra hoc priusquam romanum regnum: regno christi subiugaretur. fuit ab eo varijs persecutionibus persecutum: prout multitudo martyrum: qui sub imperatoribus martirisati sunt testimonium perhibet. Romanus quoque regnum mundanum: et terrenum fuit. armis vi acqisiti. christi vero regnum. prout daniel testatur: celi regnum est. quod non cum armis sed predicatibus et miraculis. sibi alia regna subiugauit. preterea romanum regnum in regnum machometanorum diuisus esse non potuit.

Cum illud post xpi regnum ortum habuerit: quo tempore romanum regnum iam nomen amiserat: et christi regno subiectum erat. et si nouissimis diebus ab eo reges decem a danieli per decem cornua figuratos, suscitandi sint. Ex quibus antichristus egredietur, post cuius debellacionem omnia christo subiectentur. et prophete consumatio prorsus tunc erit, in per quo et ipse daniel capi, vij. uaticinatur cum finem xpi aduentum describit: qui erit ad antichristi regnum debellandus, de quo ipse mentionem facit, figurando illud per cornu paruulum: quod de medio decem cornuum quarte bestie oriebatur. Quod quidem per quintum regnum destruendum erat. Inquit, n. Considerabam cornua: et ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum. et tria de cornubus primis euulsa sunt a facie eius. Quo loco uestri rabi summe errant figuram hanc xpo ihesu attribuendo, fundantes se super cornu paruulum a quarta bestia apparente. Quod quidem dicunt christi figurasse regnum: quod a romanis ortum habuit: et sui principio debile fuit, necnon et super uerbis que circa capituli finem continentur, dicentibus. Et sermones contra excelsum loquetur, et sanctos altissimi conteret, que super ihesu verificata esse aiunt, qui multa pluralitatem in diuinis denotantia docuit, et idemptitatem personalem dei et hominis, necnon et alia plura que contra pharisaicam doctrinam assistunt. Ex quibus concludere nituntur regnum hoc christi: per quintum regnum a danieli uisum destruendum esse. Quod regnum messie uestri quem inuani expectatis esse fingunt, quorum falsitatem ex eo cognoscere potestis, quia impossibile est quod cornu illud paruulum xpm ihesum figurasset, qui finem carnem a iudea ortum habuit. Cum illud a quarta bestia romanum regnum figurante orietur. Preterea daniel de medio aliorum decem cornuum: cornu illud oriri uidebat, quod xpo aliquo modo attribui non potest.

Judeorum error.

Confutatio iudeorum.

Prologus tertie ptis

neceſſe enim fuiſſet: aut poſt decimum romanoꝝ regnũ
chriſtum veniſſe. put rabi leui velle videſ: aut q̄ in ei⁹ ad
uentu romanoꝝ regnum decẽ reges ſimul habuiſſet. Hoꝝ
autem vtrunq; vanuſ eſt dicere: nec locus datur vnde ve
rificari poſſint. Cũq; dicit daniel. Et tres reges humiliabi
bit. quod eſt interpretatio viſionis trium cornuũ. que per
ortũ paruuli cornu a facie beſtie de decẽ cornubus enulſa
ſunt. Quo modo veſtri id in xpm verificare poterunt. Nũ
quid forte tres tantum reges chriſti regno humiliati ſunt.
Qua inſuper veritate fundantur veſtri: cum dicunt. chriſ
tum ſermones contra excelſum locutum eſſe. ipſumq; altif
ſimi ſanctos contereꝛe. cum oppoſitum de directo in eo vi
ſum ſit. Si autem ſup hoc myſterio certificari magis vultis
verba immediate ſequentia diligenter attendite. cum inqt.
Et putabit q̄ poſſit mutare tempora ⁊ legem et tradentur
in manu eius vſq; ad tempus: ⁊ tempora ⁊ dimidium tem
poris. dicit enim. Et putabit q̄ poſſit mutare. non autem
mutabit. chriſtus vero ea que per nouam legem ex antiqua
mutanda erant. mutauit. Huic quoq; ſui appetitus conces
ſioni: limitatum tempus aſſignatur: cum dicitur. Et traden
tur in manu eius vſq; ad tempus: et tempora ⁊ dimidium
temporis. quod quidem eſt ſpatium annoꝝ trium cuſ di
midio. Chriſti vero regnum ſcitis duraiſſe iam nulle qua
dringentis ⁊ nonaginta nouem annis. ⁊ adhuc in eternum
⁊ in ſeculum ſeculi: teſtante ſcriptura: duraturum eſt. Tem
pus autem ⁊ tempora: dimidiumq; temporis ſpatium an
noꝝ trium cum dimidio eſſe. per ſacram ſcripturam ple
riſq; locis certificamur. crebro enim tempus pro ſpatio an
ni vnus in ea accipitur. Et vos non latere ſcio terminoꝝ
inſinitatem qui a doctoꝝ veſtris ſuper chriſti fidei abla
tione. ⁊ veſtri expectati meſſie ſurrectione per hec verba

calculati sunt. qui quidem termini fuerunt omnes elapsi iam
 et christi tamen fides in eternum stat. messias autem vester
 nondum venit. Denique danielem referentes aspicitis quod pro-
 pter vocem sermonum grandium quos cornu illud loque-
 batur. videbat. quoniam interfecta esset bestia: et perisset cor-
 pus eius. traditaque esset ad comburendum igni. Quod de
 romano impio christi tpe verificatum esse. affirmare minime
 potestis. certum est enim: prout historie narrant: quod per lon-
 gum tempus post christi dies romanum imperium perma-
 nentiam habuit.

Recedant igitur de prave vestrorum opiniones a
 cordibus vestris. et cum catholicis christianis dicite. danie-
 lem per cornu paruum iniquum antichristi regnum figuraf-
 se. quod oriturum est quando a residuis romani imperii in
 aliquibus partibus mundi existentibus: insurgent decem re-
 ges insimul: qui per decem cornibus a daniele visis figura-
 tur. Quod quidem regnum per quintum regnum christi:
 quod diebus quarti regni romani suscitatum iam fuit: de-
 struetur. Veniet enim iterum tunc secundo christus et ip-
 sum qui superbia sua se deum faciet. spiritu oris sui interficiet
 et. Quo tempore: ut omnes prophete clamant: prodigia et
 iudicia magna in orbe toto faciet. et post illud dabitur ei po-
 testas et regnum vniuersale. scilicet et perpetuum. ita quod apud om-
 nes erit ipse christus vnus. et nomen eius vnum. ipso Da-
 niele dicente. Aspiciebam ergo in visione noctis: et ecce cum
 nubibus celi: quasi filius hominis veniebat: et usque ad antiquum
 dierum peruenit: et in conspectu eius obtulerunt eum. et de-
 dit ei potestatem et honorem et regnum: et omnes populi
 tribus et lingue ipsi seruent. potestas eius potestas eterna
 que non auferetur: et regnum eius quod non corrumpetur
 Qua quidem visione considerare deberetis. quod dicit quod ille qui

Iudei

Catholica ex-
politio

Episto^{la} iudeo-
rum de essentia
messie.

cum nubibus cell veniebat, quasi filius hoīs erat. hic enī
fm xpī aduentum figurauit, qui non proprie filius homīs
fuit, sed apparenter, fuit enim dei filius. Vos autē in con-
fusionem vestram dicitis messiam verum hoīem ex mare ⁊
femina natum esse debere, ⁊ super hoc errore fundati spre-
uistis factorem vestrum; ⁊ adhuc spernitis, vnde quemad-
modum hieremias ait: proiecta est de celo in terrā inclita
israhel, ⁊ super vos alieni capita sua mouent; factiq; estis
in opprobrium omnium gentium. Quo statu permāsuri e-
stis vsq; quo misericordie sue recordatus deus vultū suum
ad vos conuertet; ⁊ illuminabimini; redemptorēq; vestruz
ihesum; quem confixistis; cognoscetis, quod quidē erit qñ
antichristi mysteria consumabuntur. Quanta igitur gratia
impartiatur his qui isto interim a deo vocantur, qui habet
intellectum iudicandi iudicet, ego equide; in domino gau-
debo; ⁊ exultabo in deo iesu meo; qui predestinauit me in
benedictionem suā spiritalem, celestisq; vocationis me par-
ticipem fecit, ipse enim est deus meus ⁊ saluator meus. Vos
q; ⁊ vos omne impedimentum deponentes ad preposituz
vobis certamen currite, quo a laqueis per vestros rabi vo-
bis positis, cum xpō ihesu liberabimini, qui preposito sibi
gaudio confuside contēpta pro nobis crucē sustinuit.

Secūda ps tertie
partis.

Et vt ab illozū vinculis liberari facilius possitis,
statim cum memoria causaz vos a receptiōe baptismi deti-
nentium ⁊ earū reprobatione totū compendū astringere,
erit enim hmoi sermocinatio non inutilis, eo quia moralis;
⁊ sensibilis est; cognitu habilis. Ne itaq; cause ⁊ impedimē-
ta nomine satane, licite demonia nūcupari possunt, que fm
q; experientia docet ad quattuoz reducuntur. Et sunt hye-
pocrisis ambitione fundata, crassa credulitas fundata in p-
fidia. Auaritia ⁊ superbia. Primo equidem demonio
oēs vestri rabi seruiunt, qui ⁊ si sacre scripture ⁊ pphetiaz

Primo demon

proprium habeant intellectum. Sitq; apud eos de christia-
 na veritate certitudo, relicto redemptore suis predicationi-
 bus cogunt alios in errore suo persistere. Pro quibus lo-
 cutus est hieremias, cum capitulo xxliij. Inquit. De pasto-
 ribus qui dispergunt; et dilacerant gregem pascue mee dicit
 dominus. Hi quidem sunt; qui hypocrisi induti vos de-
 cipiendo ostendunt se mosaicam legem perfecte observare
 et ambitione pleni vos suis fraudibus post se trahendo pre-
 dicant vobis non esse christi legem aliquo pacto audiendam
 fundantes se super hoc: quia non est deus nisi deus abrahe
 deus isaac et deus iacob, quasi christus hiesus deus ille non
 esset, aut istis patribus notus. Utinam sic ipsi opera abrahe
 facerent. Vos autem o miseri ab huiusmodi doctrina pro
 salute vestra cavete. Est enim deus ori ipsorum prope a re-
 nibus autem eorum longe. Et vos quidem experti estis: quia
 quamvis secundum magis et minus suis operibus caute pro-
 cedant, impossibile tamen est: quin a fructibus eorum tan-
 dem cognoscantur, quemadmodum enim christus hiesus de
 illis loquendo mathei xxliij. ait. Super cathedras moysi se-
 dent isti tales: qui dicunt et non faciunt; alligant, n. onera gra-
 via et importabilia; et imponunt super humeros aliorum di-
 gito aut suo nolunt ea movere, omnia vero opera sua faci-
 unt ut videantur ab hominibus; dilatant, n. philateria sua;
 et magnificant simbrias; amant aut primos recubitus in ce-
 nis; et primas cathedras in sinagogis et salutationes in fo-
 ro; et vocari ab omnibus rabi. Videte quo modo a christo
 bene describuntur hypocriti maledicti. Nunquid non illos
 eosdem hodierna die videtis diversos opere a sermone
 utiq; videtis. Nec dubitat quod si id crederet: quod alijs pre-
 dicant: tales non essent. Sed tanquam illi qui ex certa scientia
 a via veritatis recedunt dediti Satane nihil anime curant.
 Unde et eorum apud alias gentes assidua conversatio non

est, nisi cum hīs qui in similem lapsum labuntur. **De** tamē illis hypocritis tristibus, qui claudunt regnum celorum ante homines; super quibus esaias capitulo primo clamat. **De** genti peccatrici populo graui iniquitate: semini nequā filijs sceleratis dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum israhel abalienati sunt retrosum. **Et** michaeas capitulo tertio: cum ait. **Audite** principes iacob: et duces domus israel. **Man**quid non vestrum est scire iudicium, qui odio habetis bonum: et diligitis malum, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis: et carnem eorum desuper ossibus eorum. **E**ant igitur maledicti in ignem eternum eis repositum, filij enim perditionis sunt et vecordes: sapientes sunt vt faciant malum, bene autem facere nesciuerūt. **V**os autem de medio congregationis huius separemini, et a tabernaculis eorum ne in peccatis ipsorum inuoluamini: recedite. **P**edes enim illorum ad malum currunt, quis contra sanguinem suum ipsi insipientur, fraudesq; contra animas suas moliantur. **A**ttamen dico vobis qd ex his qui a deo illuminati sunt: vt veram habeant doctrinam, et ad christum conuertantur: in sorte iustorum cadunt, qui vero per aliam veniunt viam serpentib; peiores sunt. **B**enedictus dominus: qui non dedit me in captionem dentibus eorum: et me qui inter illos enumerabar ab omni opere malo liberauit: quem pro vobis humiliter oro vt animas vestras de laqueo talium venantium eripiat, et ipsas sua misericordia in christo ihesu ad suam gloriam vocare non dedignetur. **N**ecno et ab ore secundi demonij vos eruat: quod quidem sub specie boni vos seducendo in veteri lege, qua viuitis: vobis salutē pollicet. **H**oc utiq; est illud qd super lras habentes mediocres: dominum vt plurimū habet, qui vltius non scrutates doctorum dictis acquiescunt, putantes illos sine

Cantela p hu
inmodi demonis
eustatione.

Secund' demō.

dolo procedere: et consequenter alijs veritatem predicare
Quo etiam errore maior pars vulgi vivit. Super his qui-
dem locutus est hieremias capitulo. v. cum ait. Audi popu-
le stulte qui non habes cor qui habens oculos non videtis:
et aures et non auditis. Ad ergo non timebitis ait dominus
et a facie mea non dolebitis. Pro talibus quoque hierus in
cruce oravit: cum inquit. Pater ignosce illis: Quia nesci-
unt quid faciunt. Est enim septa ista inter alias minus culpa
da: cum non ex certa scientia sicut prima sed ignorantia pec-
cet. immo et hi cum christianis minus vitiose alijs conuer-
santur. Unde et eis magis compatiendum est. Et si vultis
recipere dicam vobis quod pro hijs: presens opus principaliter
dicaui: ut eo mediante a caligine ignorantie qua obtenebra-
ti sunt: illuminentur. sunt enim isti ad veritatem cognoscen-
dam magis alijs dispositi.

Quamobrem pro eorum salute verba mea meditando
legant: eaque tanquam veritatem querentes omni passione
seclusa medullariter perscrutentur. Quod si facient: non
dubito quin ipsorum doctorum pravitas eis manifestetur.
et sacre scripture intellectus verus christi favore prout et mi-
hi reveletur: ita quod me omni impedimento deducto derelic-
ta perfidia imitabuntur.

Rursum aliud esse in vobis demonium animadverti.
quod quidem avaritie vitio temporaliumque bonorum cu-
piditate vos a salute tollit. Sub cuius dominio quampluri-
mi sunt qui ab aliquo tepido spiritu commoti: coniecturari
videntur: et aliquibus discursibus quodammodo cogno-
scere: christianam esse fidem qua quilibet salvari potest. et vic-
cti tamen a pravo spiritu et demoniaco isto: mallent omnes cum
suis bonis. in perditionem labi quam sine illis post mortem viue-
re. loquitur enim ad eos demon dicens: Quia impossibile
est cum paupertate vitam eternam possidere. Et quod caveant

De remedio con-
tra ipsum.

Tertius demon

ne christianoꝝ promissiones eos seducant: multa enī ante factum cum nullo post factum effectu sepe numero eis pollicentur. **Q**uanta autem istorum insania sit: cuilibet recte iudicanti facillime patere potest. Nam huiusmodi demonis doctrina: veteri et noue doctrine immo et philosophie contrariatur. Scimus enim apud omnes deper se notum esse: quod magis perfectum minus perfecto preponendum sit. nec philosophus superfluas laudat diuitias: sed in extremo vitio illis locum assignat. Videmus enim ipsum ut in ethicis patet felicitatem et bonum in contemplatiua vita collocare. Non obstante quod in infinitis locis a sacra scriptura moniti simus: et cauti facti: ne a tali demonio vincamur. Nunquid non memores estis salomonis qui diuitias spernens: sapientiam dumtaxat a deo patre: regum tertio. capitulo. iij. postulauit: Et dauid spiritu gratie pleni: qui in omni vita sua diuitias in perfectionis anime comparatione in nihilum reputauit: Nonne verborum eius psalmo li. recordamini: cum increpans malum inquit. **P**ropterea deus destruet te in fine: et euellet te: et emigrabit te de tabernaculo tuo: et radicem tuam de terra uiuentium: et uidebunt iusti et timebunt: et super eum ridebunt: et dicent. Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum: sed sperauit in multitudinem diuitiarum suarum et preualuit in uanitate sua: Super his quoque loquitur iesus marci. x. cum ait. quod difficile est confidens in pecunijs in regnum dei introire. **A**d mentote obsecro: quoniam: quemadmodum apostolus paulus ad thimotheum prima capitulo ultimo testatur: **N**ihil intulimus in hunc mundum: nec auferre aliquid ab ipso possumus: Habentes autem alimentum et quibus tegamur his contenti sumus. Et qui uolunt diuites fieri temptationem et laqueum diaboli incidunt: et in desideria multa nocua que in interitum et perditionem homines mergunt ra

De confutatione iudeorum clix

clix enim omnium malorum est cupiditas. quam quidem appetentes: necessario in fide erant. Vos autem si homines dei esse vultis: hec fugite. Sectamini vero bonum certamē fidei vere iesu christi: et apprehendite vitam eternam: ad quam prius alijs vocati estis. Et cum hieremia capitulo. nono dicite. Non gloriatur sapiens in sapientia sua: et non gloriatur fortis in fortitudine sua: et non gloriatur dives in divitijs suis. Sed in hoc gloriatur qui gloriatur: scire et nosse me: quia ego sum dominus qui facio misericordiam: et iudicium: et iustitiam in terra. Et quis bonorum amissio absque eorum recuperationis certitudine difficile non parum sit. egestasque et paupertas presenti vita amarissima. in nihilum tamen id existimandum est in respectum boni anime quod timentibus deum reservatum est. Non obstante quod si bona vestra christus sequendo derelinquetis: esto quod promissa vobis non observentur: adest hieresus qui dicit vobis: Centum pro uno accipietis. qui si retribuet vobis: et abundare vos faciat: cognoscite: quia ab ipso procedit: et tanto magis in eius amore confortamini. Si vero res non sic procedere videatis: caute ne quando in scandalum incidatis cogitando cogitationes malas: Vos enim nescitis quid petatis: ipse autem bene scit quid vobis magis expediens sit. et vos tunc considerate: et cum hoc consolamini: quoniam filius hominis non habuit ubi caput suum reclinaret. Quam considerationem in mente vestra continue habeatis. Nam qui christi vitam contemplantur: et ipsam imitari nititur: in eternum non peribit. Qui autem ab ea recedunt: et pro vanis certa relinquunt: regnum celorum intrare non possunt. et pro eis locutus est salomon ecclesiasticis quinto cum ait. Est et alia infirmitas pessima quam vidi sub sole divitiae conservate in malum domini sui. necnon et philosophus ethicorum primo cum inquit. Jam enim quidam perierunt propter divitias. Querentes

Partis tertia

vero dominum non peribunt in eternum. Quem quidem saluatorem meum laudabit anima mea; quoniam factus est adiutor et protector mihi; et me a perditione liberavit. Sit igitur nomen eius benedictum; et maiestati sue laus et gloria qui ambulare fecit pedes meos iter rectum et in iuuentute mea neque hoc neque quartum demonium curavi.

Quod quidem superbie vinculis vos in cecitate detinet hoc enim est quod sua insipientia quando quis vestrum mentem ad salutem dirigeret; illum diuertendo confestim in corde eius talia verba mouet. Quid tibi cum christiana religione o miser; in qua et si anime beatitudinis certamen haberetur; infinitas species delusionum inuenies; quibus ab ipsismet christianis delusus eris. Primo enim tue conuersionis causas christianus perquirere vult. quas si nisi perfectas inuenerit; esto quod bilari et iocundo aspectu pro tunc te aspiciat; continue tamen de te ambiguus erit; nec se resolvere sciet; an odio vel amore dignus sis. Cumque palam aut clam tui sermo fiet; non aliter quam de suspecto homine erit resolutio. Necnon pro eo quod a iude sanguine venisti quam plurimis calumnijs atque opprobrijs cunctis diebus vite tue subiectus eris. Nam si christiana vita viuere conaberis illico cum hypocritis alios decipere querentibus enumeratus eris; caputque post te mouebitur; ore dicente Nunc tibi credo minus. Si vero non ea obseruatione sed magis libere procedes; statim de te murmurabitur; et reus christiani nominis condendaberis. Et dato quod merito christiane gratie tibi concesserit; non possint opera tua nisi laudari. Attamen quacumque occasione data unicuique pro proprio interesse. contra te os suum aperire licebit; ut dicat te omnino iudeorum naturam sapere; ita quod te et opera tua iudicare nunquam cessabit; de quocumque illorum dicendo quod propterea christianam si-

dem sectatus sis: presupponēdo semper te nullo pacto proprio sine christianam fidem sumpsisse. immo dicere audet q̄ ille qui sue secte fidelis non est: aliena fide perfectus esse non potest. Et hac opinione fundati: dictum hoc in prouerbium verterunt: dicentes q̄ nunq̄ iudeus fuit bonus christianus. Quapropter erit vita tua quasi pendens ante te: eris quoq̄ stupens ad terrorem eorum que videbunt oculi tui. Non obstante enim q̄ ipse colligat te: et tuis necessitatibus succurrat: si tui deus misertus fuerit: ita q̄ benedicat opera tua: teq̄ bonis abundare faciat: tali modo q̄ ad sua seruitia constitutus: sicut tempore egestatis non fueris: tunc apud eum christiano nomine amplius non vocaberis: quasi de diuitijs non sit similis lex sibi tibiq̄. Ad honores insuper et dignitates te christianus non admittet: Dicit enim Nunquid iudeus super nos dominabitur: nec etiam virtutes tue: et alia dona tibi concessa: apud eum tantum erunt vt quibuscunq̄ agendis negocijs tua recordata origine quicq̄ valeant. Semper enim omnium sermonum conclusio est: quia de hebraico semine ortus est iste. Et hoc sono in auribus eorum resonante sic obstupescunt: ac si nihil turpius nihil onerabilius audiri possit. Unde et christianam hodierno die religionem petere: nil aliud est: q̄ christianis se odiosum reddere: Et tu: propter calumnias quas continue sustinebis: tua durate vita ea fide abiectus et pavidus eris.

Talibus igitur persuasionibus et ceteris similibus o miser demon iste vos a salute tollit: et facit in profundum abissi precipitare. Quod si sermones meos susceperitis: gustaueritisq̄ rationes meas: non dubito cunctas has persuasiones in nihilum reputabit. Nam si predicta seu ipsorum aliqua tempestate hac verificari videantur a vobis primo processisse omnino concludendum

De remedio contra ipsum.

Pars tertia

est. destructores enim tui: et dissipantes a te ipsa exuerunt.
Ad mentote obsecro multitudinis eorum qui christianam
fidem sponte sectati sunt. de quibus bona sperabatur vita:
et tandem non tantum iudaice, sed diabolice vixerunt. Fuit
quippe ipsorum ritus adeo abominabilis: quod non modo ali
orum conuertentium suspicionem causauerunt. Sed et an
tiquos sanctos: qui de iudea gente descenderunt. quodam
modo inficere visi sunt. Fuitque praua eorum vita in causa
ut ipsi et qui inuisi ad christi fidem venerunt: Pari nomi
ne marrani nuncuparentur. Cum omnibus tamen hijs non
stat. ut hijs qui conuersi catholice viuunt: apud veros et bo
nos doctosque christianos grati: ut decet: non recipiantur.
Possum etenim ego ipse super hoc testimonium perhibere.
Si vero apud aliquos id minime obseruetur. sed potius de
monis verba verificari videantur: illi profecto in sorte malo
rum: seu ignorantium cadunt. Non enim sciunt seu reco
dari nolunt. quoniam nulla inter te et ipsos differentia exi
stit. nisi scripturarum interpretatio. et quia fides sua. que tua
dici deberet. a tua parturita est. Scimus enim quod in iudea
ortus est christus mundi saluator. Unde si tu iudens ipsum
queris: tanquam tuum verum et proprium redemptorem ip
sum queris. Nunquid non per prophetas iudeis primo et
principaliter promissus est christus. aut ipsummet saluatore
Johannis. iij. dicentem. Non audiimus. quia salus ex iu
deis est. Et Marci. vij. iudeos filios appellare. gentiles ve
ro canem non videmus. cum ait. Sine prius saturari filios
non est enim bonum sumere panem filiorum: et mittere ca
nibus. Nonne insuper apostolum paulum ad romanos pri
mo predicantem legimus. Virtus enim dei est in salutem
omni credenti: iudeo primum et greco. Et ad thessalonenses
secundo. Vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum dei
que sunt in iudea in christo iesu. Ad quod ergo oportet tunc co

De confutatione iudeorum clxi

uersionis causā christianum inuestigare: nisi pro non recte
uentium cautela. Tu autem qui solum ut possideas ut
tam eternam: baptismum queris, si aliqui christiani tui per
fecte non resoluantur, non cures, sufficit enim tibi ut ille q
te ad se vocauit iesus noscat te. Ante cuius tribunal cōtra
recte iudicabuntur, opera quoq; tua si fidelia erunt, aliquo
christiano ipsa in malam partem iudicante, noli expauesce
re, ipse enim nō potest: nisi que oculo patent: iudicare: et tu
scias q; pater tuus qui videt in abscondito ipse reddet tibi
Calumnias insuper et opprobria: murmurationesq; si mun
di corde eritis, non existimetis. Omnia enim hec ad vestrā
perfectionem faciūt, ut in dei regno digne habeamini, iesu
dicente. Beati estis cum maledixerint vobis homines, et p
secuti vos fuerint, et dixerint, Omne malum aduersus vos
mentientes propter me. Gaudete et exultate quoniam mer
ces vestra copiosa est in celis. Quapropter et vos omnia
hec patimini nemini dantes vllam offentionē, ut non vitu
peretur mysterium vestrum: sed in omnibus exhibeatis vos
metiplos, sicut dei seruos: in multa patientia: tribulationi
bus: in necessitatibus et angustijs: et laboribus, et in chari
tate non facta: in calumnijs et contumelijs, cum verbo ve
ritatis et virtute dei. Et dico vobis q; intantum minus be
contumelle curande sunt, inquantum earum plurime: in vi
lipendium illorum: qui ad christi fidem conuertuntur: a iu
deis ortum habuerunt, solent enim christianis aliquem cō
uersum laudantibus, sepenumero respondere, nunquam iu
deus fuit bonus christianus, et q; ille qui suam derelinquit
fidem: non potest alteram recte obseruare. Ipsorum autē
dictū q; ad vtrāq; ptē manifeste falsū existit, infiniti, n. ad xpi
fidē iudei venerūt: q; inter catholicos et sanctos enumerati
sunt. In sorte quorum anima mea cadat. Pari quoq; mo
do et mutatio de malo in bonum, et de bono in meli⁹ apud

omnes laudatur: precipue ubi de anima agitur. Eodem uti
 q; argumento ab abam qui vitam patris recusavit: et deo
 adhaerit: condemnari posset. Necnon et apostoli, et alij chri-
 stum sequentes: gentilesq;. Quamobrem in redemptorem
 vestrum confidite, nam si perfecti christiani eritis corde: et
 pro posse opere: et sermone neminem talium curare debe-
 tis. Nunq; enim lingua dolosa poterit tunc nocere vobis
 Utinam non plus sibiipsis nocerent, qui de omni verbo oc-
 cioso quod locuti fuerint indigne contra vos: habent red-
 dere rationem in die iudicij. Si autem pro mala sorte ve-
 stra mens ab opere et verbo dissona esset, ve capitibus ve-
 stris. Nunquid putatis ante faciem dei abscondi, qui secun-
 dum corda vestra retribuet vobis. Et si ceci a peccato di-
 ceretis, Sufficit nobis homines decipere, id minime creda-
 tis. Nihil enim est opertum: quod non reueletur. Necnon
 et sicut facta bona manifesta sunt, sic et que aliter se habent
 abscondi non possunt. Quamobrem talibus aliquo modo
 assimilari nolite, qui enim in ouile per ostium no; intrat fur
 est et latro. Et dato q; ad dignitates: et honores a christia-
 nis admissi non sitis, quid ad vos, ista quidem vana et nul-
 lius momenti sunt, et quauis in hoc ipsi mosaice procedat:
 qui alienos ad fidem suam venientes p; aliquod temp; ad
 dignitates et honores non admittebat, forte q; permissio
 dei est: ne eleuetur cor vestrum: et obliuiscamini sui: et esset
 vobis in scandalum. Sed vos ab ipso discite: qui mitis et
 humilis corde est, et inuenietis requiem animabus vestris
 Beati enim sunt qui mites et pauperes spiritu sunt: quoni-
 am ipsorum est regnum celorum, cui huius mundi regnum
 equiperari non potest. Hoc quidem cucurbite: que sub vna
 nocte nascitur: et sub vna nocte perit assimilatur. Illud ve-
 ro sempiternum est: quod nunq; commouebitur. Vos ita

quod ab istis cogitationibus vanis tollite. et que anime sunt:
 curate. Nunquid forte pro illis baptizamini: absit a vobis
 Nec turbet vos quod christiani in rebus agendis locum ve-
 strum vobis non assignent: et quod recusent vos vestra consi-
 derata origine tanquam viliores: et infirmiores ipsis. Nam qui
 hoc faciunt: non considerant: quoniam aduocatam suam
 spernunt virginem scilicet beatam. que iudea fuit. nec non et a-
 postolos: aliasque fidei columnas spernunt. Et quis iudei pro-
 pter peccatum contra christum commissum hec pati mere-
 antur. Non tamen qui ad fidem conuertuntur. tali legi sub-
 iecti sunt. Hi enim et per vetus et nouum testamentum alijs
 christianis ad minus equales sunt. teste Esaias qui capitulo. lvi
 ait. Et non dicet filius aduene. qui adherabit domino di-
 cens. Separatione diuidet me dominus a populo suo. Et
 ipsomet saluatore mathei. xx. in parabola parrifamilias. qui
 misit operarios ad vineas. cum ait. Sic erunt nouissimi pri-
 mi: et primi nouissimi. Nec non et ipso apostolo. ad Gala-
 thas tertio. qui dicit. Omnes enim filij dei estis propter fide-
 que est in christo iheresu: quicumque enim in christo baptizati
 estis: christum induistis. Non est iudeus neque grecus: non
 est seruus neque liber: non est masculus neque femina. omnes
 enim vos vnum estis in christo iesu. Et adhuc his qui no-
 bilitati versantur: nonne notum est quod ante christi passionem
 nulla erat gens nobilior israhelitica: quam ab initio deus sibi
 in specialem elegit. Alie enim gentes idolis seruiebant.
 Notus autem: ut psalmus cantat: semper in iudea fuit do-
 minus: et in israhel magnum nomen eius. Et intantum di-
 lexit vos quod mysteria plurima adhuc seruauit. ut reliquias
 vestras saluas faceret. Si quis preterea vestrum de stirpe
 regali de sanguine virginis descenderit. Quis enim simi-
 lis sibi in nobilitate erit. Nec obstat: quia tui preteriti
 seu presentes non fuerunt: nec etiam sunt: per gratiam. sicut

tu vocati. Semper enim christi fides a sui primordio sic processit. iesu mathei. x. dicente. Veni enim separare homines aduersus patrem suum; et filiam aduersus matrem suam; et nurum aduersus socrum suam. Et hoc ideo: quia spiritus ubi vult spirat. Talis igitur differentia inter fideles unde nascatur: nescio neque arbitror quod alicuius momenti sit. Scimus enim quod non est acceptio personarum apud deum. Idcirco et vos ex his non conturbemini: sed quilibet vestrum a via sua mala recedat: et deum oret: ut suum illuminet intellectum ita quod veritatis viam agnoscere possit: et agnita custodire.

Ephilogatio.

Sed ut ad id vos dispositos reddatis: Hypocrisim perfidiam auaritiam atque superbiam a cordibus vestris remoueat. Quod si facile facere vultis: euangelia legite: que omnia hec perfecte vos facere docebunt: Et si crederem vos ipsa libenter recipere: libentissime in hebraicum vobis traducerem. Nam me certum reddo quod si eorum verba gustaretis: in lumine ipso: ut lumen videretis. Ex eis enim verificationis prophetarum de messia loquentium in christo hiesu certitudo inuenitur. Ex cuius verbis et vita manifeste cognoscitur: quia cum humanitate fuit in eo diuinitas coniuncta. Impossibile enim esset a simplici homine posse talia audiri aut videri. o diuina maiestas quis ad profundum sermonum eius descendere posset: o absoluta bonitas quis mirabile et perfectissimam vitam suam perfecte describere sciret. nemo quippe. Aut forte ad id coactus venit christus: Numquid non si voluisset passiones cunctas: quas passus est: et mortem fugere potuisset: utique potuisset. nisi quod voluit pro mundi salute pati: morisque prout prophetie pre-dixerat: quas quidem vos ceci a peccato recte intelligere non potestis. nam quamuis cunctas esse consumatas indubitate videamus. Nonne ad minus deberent corda vestra excitari ut veritatem inuestigarent

De confutatione iudeorum clxiii

ad infinitissimam multitudinem factorum: qui ex prelo mundo: tot diuersa martyria: totque horrenda genera mortis: pro christo ihesu sustinere voluerunt. Quis enim compellebat istos id pati: nisi ardor spiritus sancti in eos infusus: per quem ad beatitudinem vocabantur: putatis ne forte quod tanta hominum multitudo inter quos magni reges: et principes interuenere: fuerit insana. Taceo infinita: et indicibilia miracula per christum facta: ac etiam per istos sanctos in nomine eius: que post eius mortem a vobis ad suos fideles translata sunt. Et vos litteris priuati: qui ex dictis vestrorum rabi crebro ista repellitis: dicentes quod impossibilia: et nature repugnare videntur: cur hoc eodem argumento non repellitis ea que ante christi aduentum veteri lege scripta reperitis. non enim illa magis istis ab hac petitione absoluitur. Sicut ergo illa creditis: sic et ista pro salute vestra credite. Nam si illa vera sunt: utique et ista vera sunt. Fuerunt enim illa facta ut ad ista vos disponderet. idcirco his credite et si rabi vestri. qui dolose mendacium predicant vobis: necnon et iacture vestre credite qui post peccatum vestrum in christum dati estis in preda et conculatione omnium gentibus estisque in opprobrium omnium et rapinam et non est qui eruat. quis enim dubitat quod si deus vobiscum esset. res aliter procederet. nonne fuerunt omnia ista a prophetis vobis predicta utique fuerunt. Et ego qui non sum ex illis qui post receptionem baptismi vos persecuti sunt. Sed volui memetipsum formam dare vobis ad me imitandum. Decreui hec vobis dirigere: non ut christianis vos odiosos redderem: sed ut vos saluos faciam. Christus enim non docet me vos a fide repellere. sed ad ipsam vocare. nam cum omnibus inquinamentis vestris voluit vos saluos fieri: non damnari. Et non credatis cogitationes vestras me ignorare. que aduersus me post conuersionem meam per aliquot annos fuerunt: quia vobis persuadere nequiveratis

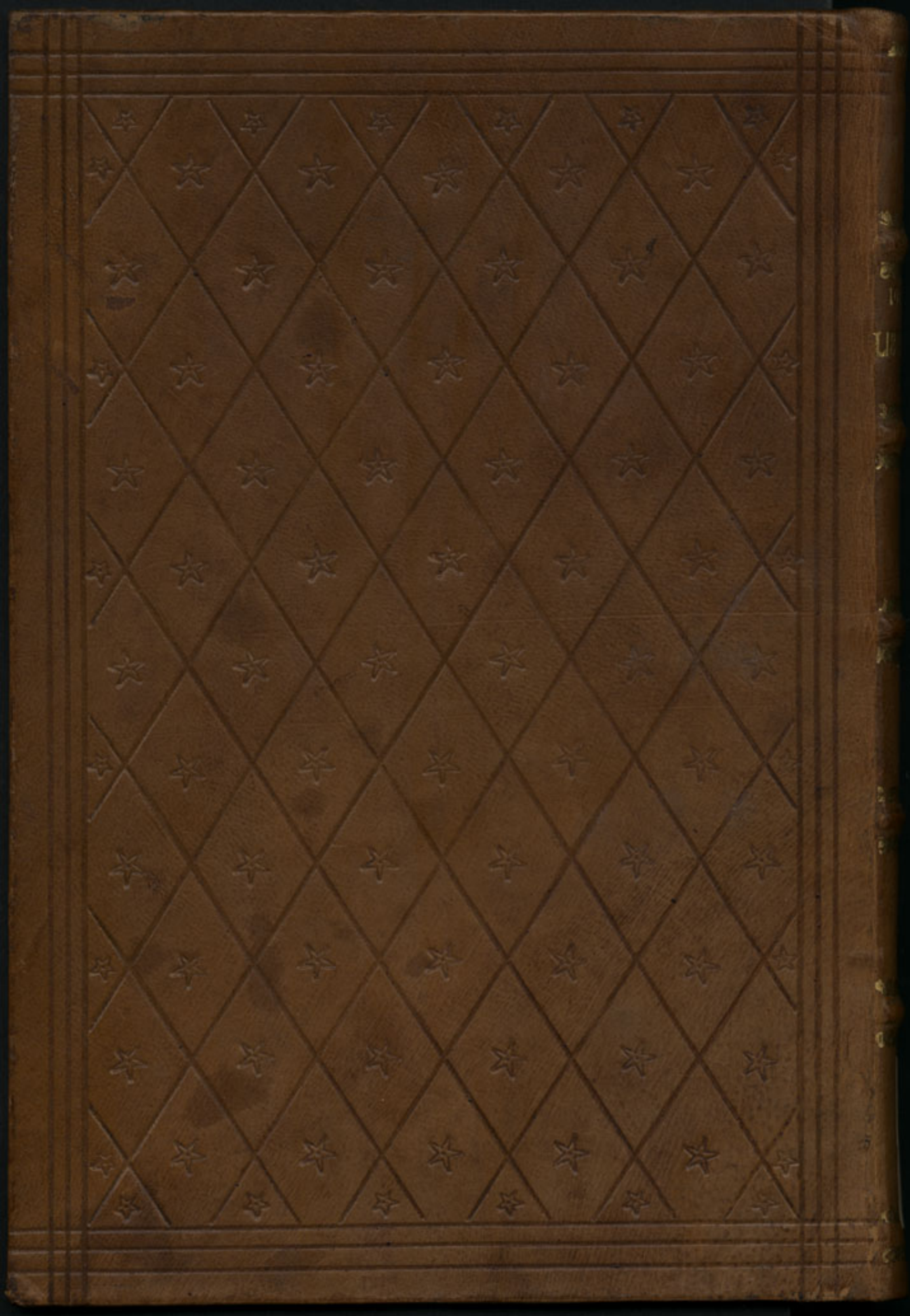
me tantummodo: ut vitam eternam possiderem: christi fides:
sectatum esse. Postquam autem de hoc iam certificati estis:
videtisque me iesum deum meum toto corde meo: et tota ani-
ma mea diligere. Cur me non sequimini: presertim cum os-
tenderitim vobis me fundamentaliter et bene resolutum ip-
sum diligere. Recedite igitur recedite: exite inde. quia non
est ibi animabus vestris requies. et ego quidem saluatores
meum orare non cessabo: vobis per gratiam preuenire: ut
vos saluos faciat: non dedignetur. mihi quoque auxilium pro-
stet: ut possim usque in finem sine crimine perseuerare: con-
cedatque pro perfectione mea: et aliorum salute: ut sic opere
et sermone sibi seruiam. sicut cor meum rectum est cum eo:
cui honor et gloria in secula seculorum. Amen.

CImpressus Rome per venerabilem virum magistrum Eucharistum
Silber: alias Franck alamanum. Anno Jubilei. MD. cccc.
Die vero decimaquarta mensis Maii.

IOANNES BAPTISTA
LIBER DE CONFUTATIONE
HEBRAYCE SECTE

Sala
Gab. R
Est.
Tab. 10
N.º 3